

Bi5 I 20c Antropologie cvičení

Požadavky:

Protokoly

Zápočtový test – alespoň 60% úspěšnost

Náplň cvičení:

Kosterní systém. Typy kostí lidského skeletu. Rozlišení jednotlivých kostí a zubů dočasného a trvalého chrupu.

Určování pohlaví a věku z kosterního materiálu. Morfoskopické a morfometrické metody.

Somatoskopie. Popisné znaky na hlavě (krajina čelní, krajina nosní, krajina rtů a brady, krajina očí, ušní boltec, vlasy a vousy, oči). Popisné znaky na těle (hrudník, horní končetina, dolní končetina).

Antropometrie. Měření základních tělesných rozměrů, počítání indexů. Celostátní antropologické výzkumy.

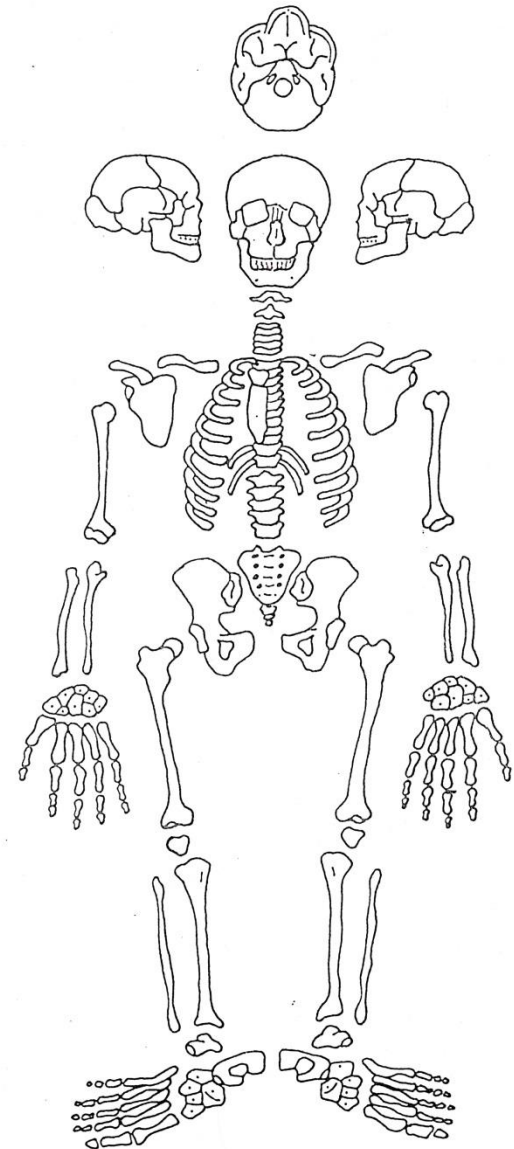
Složení lidského těla. Metody odhadu tělesného složení. Hodnocení optimální hmotnosti (BMI, FMI, Rohrerův index, WHR index).

Typologie tělesné stavby. Historie typologie. Variabilita tělesné stavby člověka.

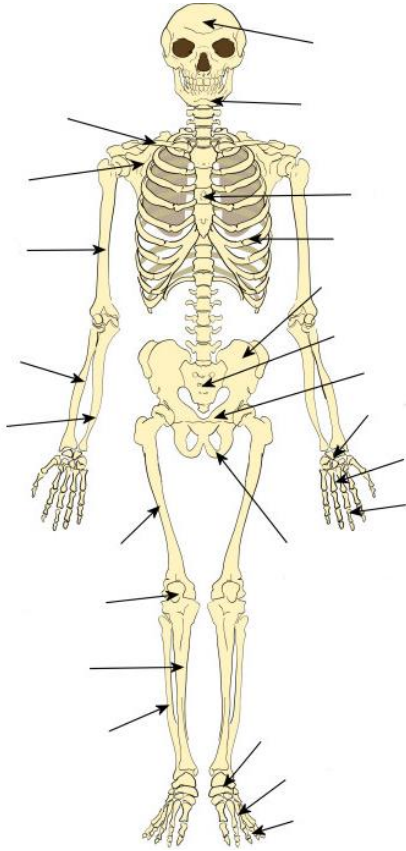
Ukázky typů zachovalosti

Úkol: Složit lidskou kostru v základním anatomickém postavení.

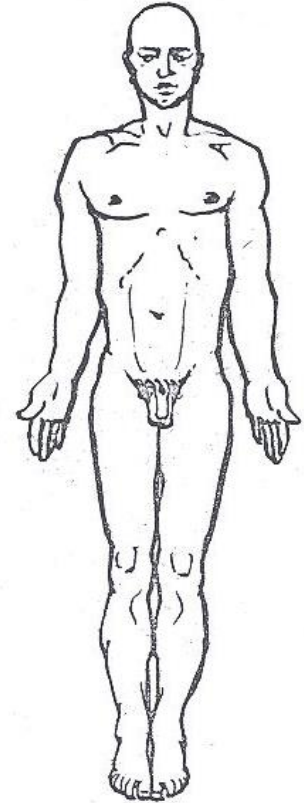
Zakreslení a zapsání zachovalé kosti do protokolu (česky i latinsky)

Základní anatomické postavení

Vzpřímený postoj, hlava hledí přímo dopředu, horní končetiny jsou připaženy a visí volně podél trupu. Dlaně jsou obráceny dopředu, palec směřuje zevně. Dolní končetiny jsou nataženy a stojí těsně vedle sebe ve stoji spojném, vnitřní okraje nohou se lehce dotýkají.

Typy kostí lidského skeletu, typy kostní tkáně

1. Kostí dlouhé (*ossa longa*)

- délka kostí převládá nad ostatními rozměry
- rozlišujeme proximální epifysu, diafysu a distální epifysu
- např. dlouhé kosti končetin (humerus, femur)

2. Kostí krátké (*ossa brevia*)

- všechny tři rozměry jsou přibližně stejně velké
- často mají tvar nízkých válců, krychlí, hranolů apod.
- např. kosti karpální, kosti tarzální

3. Kostí ploché (*ossa plana*)

- mají jeden rozměr menší (tloušťku) a dva zbývající větší, připomínají desky či ploténky
- např. kosti klenby lebeční, lopatka, pánevní kost

4. Kostí nepravidelného tvaru (*ossa irregularia*)

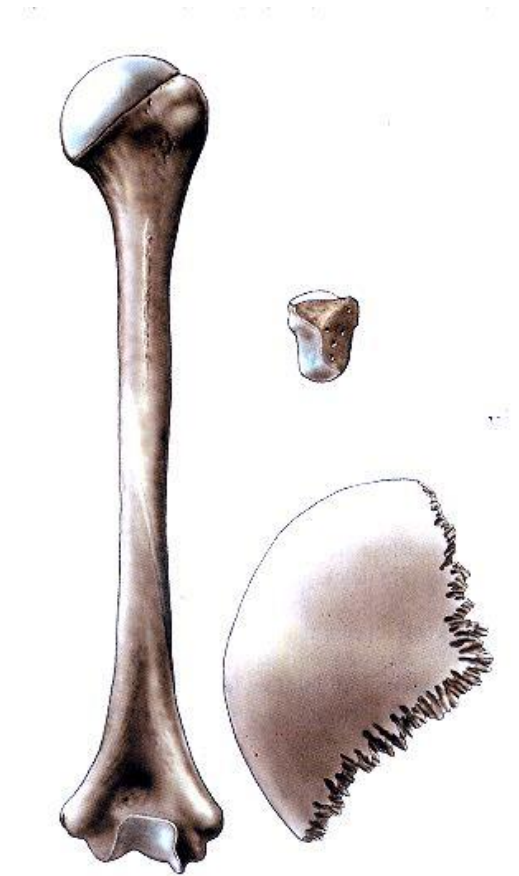
- např. kosti obličejového oddílu lebky, obratle

5. Kostí vzdušné (*ossa pneumatica*)

- obsahují dutinky vystlané sliznicí a vyplněné vzduchem
- např. lebeční kosti obsahující tzv. sinusy (kost čelní, čichová, horní čelist)

6. Sezamské kosti (*ossa sesamoidea*)

- šlacha – např. česka (patella)

Obr. 73. ZÁKLADNÍ TVARY KOSTÍ; dlouhá kost (pažní kost člověka), krátká kost (jedna ze zápěstních kostí), plochá kost (temenní kost člověka)

Lebka (*cranium*)

- Lebku rozdělujeme na dva oddíly:
- Kostí mozkového oddílu lebky (*neurocranium*)
- Kostí obličejového oddílu lebky (*splanchnocranium*)
- **Neurocranium**
- - ohraničuje dutinu lebeční (*cavum cranii*)
- - horní část se nazývá klenba lebeční – *calvaria*, dolní částí tvoří spodinu lebeční – *basis cranii*

Neurocranium

Mozková část lebky tvoří zejména **lebeční klenbu** (osifikují endesmálně) a **kosti báze lebni** (osifikují enchondrálně).

7 kostí:

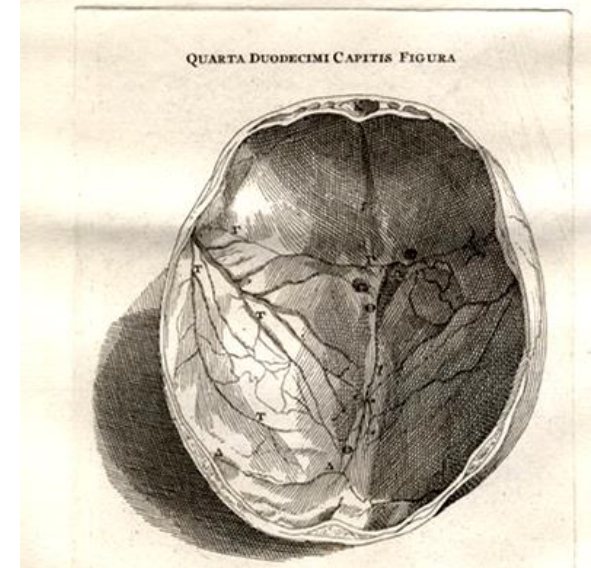
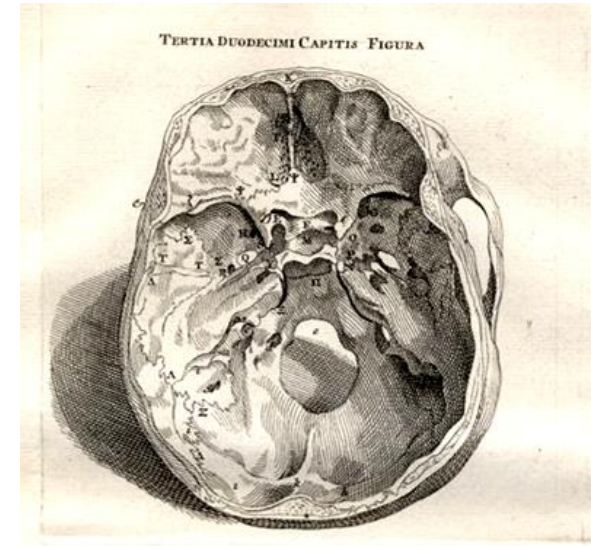
Týlní kost (*os occipitale*)

Klínová kost (*os sphenoidale*)

Čelní kost (*os frontale*)

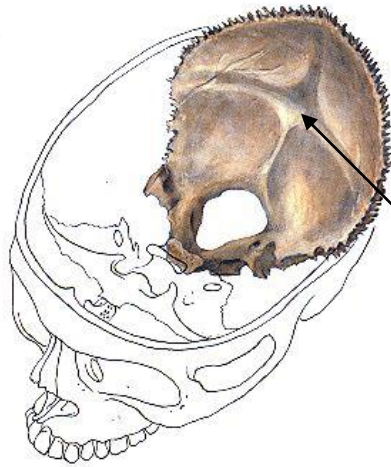
Kosti temenní (*ossa parietalia*) – párové
(1 temenní = *os parietale*)

Kosti spánkové (*ossa temporalia*) – párové
(1 spánková = *os temporale*)

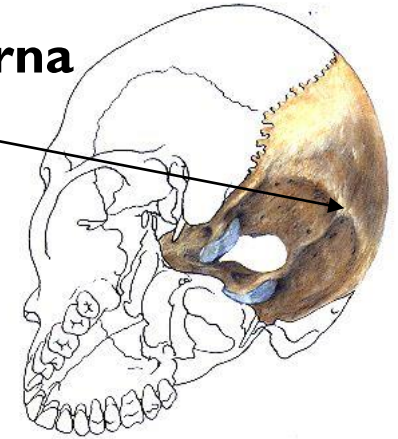

Os occipitale – kost týlní

protuberantia occipitalis externa

eminentia cruciata

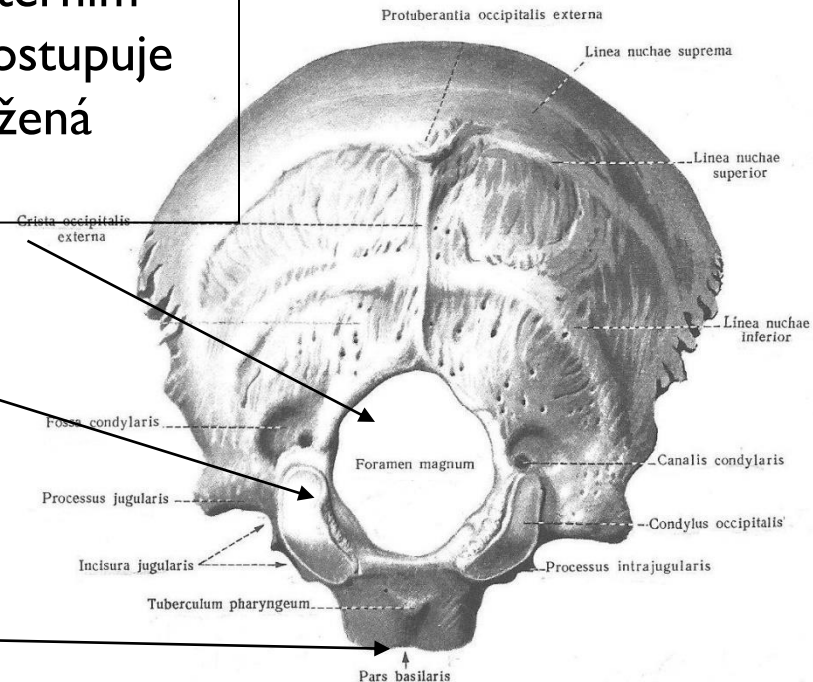

foramen magnum

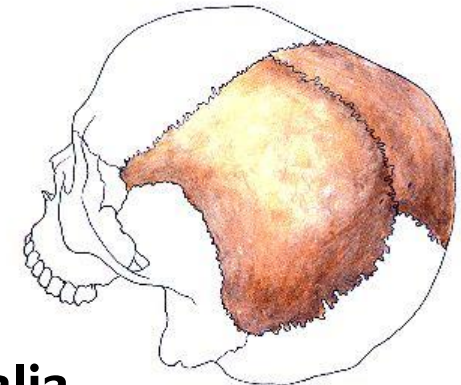
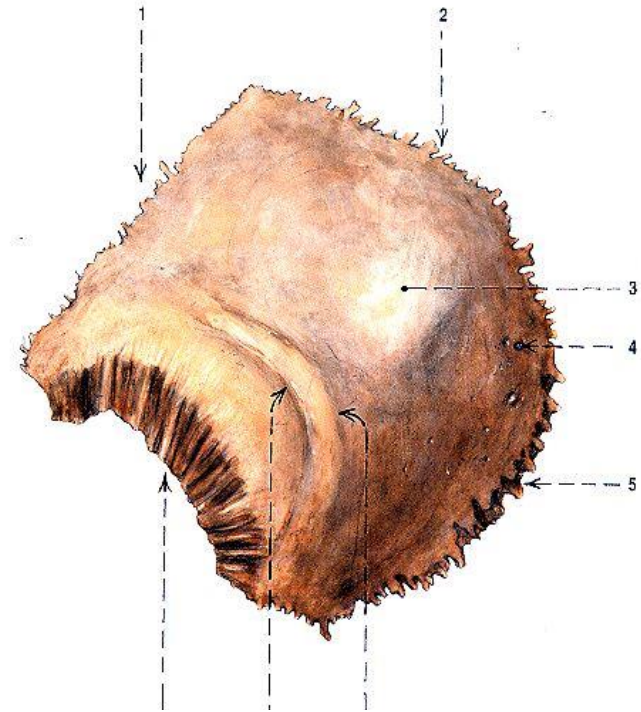
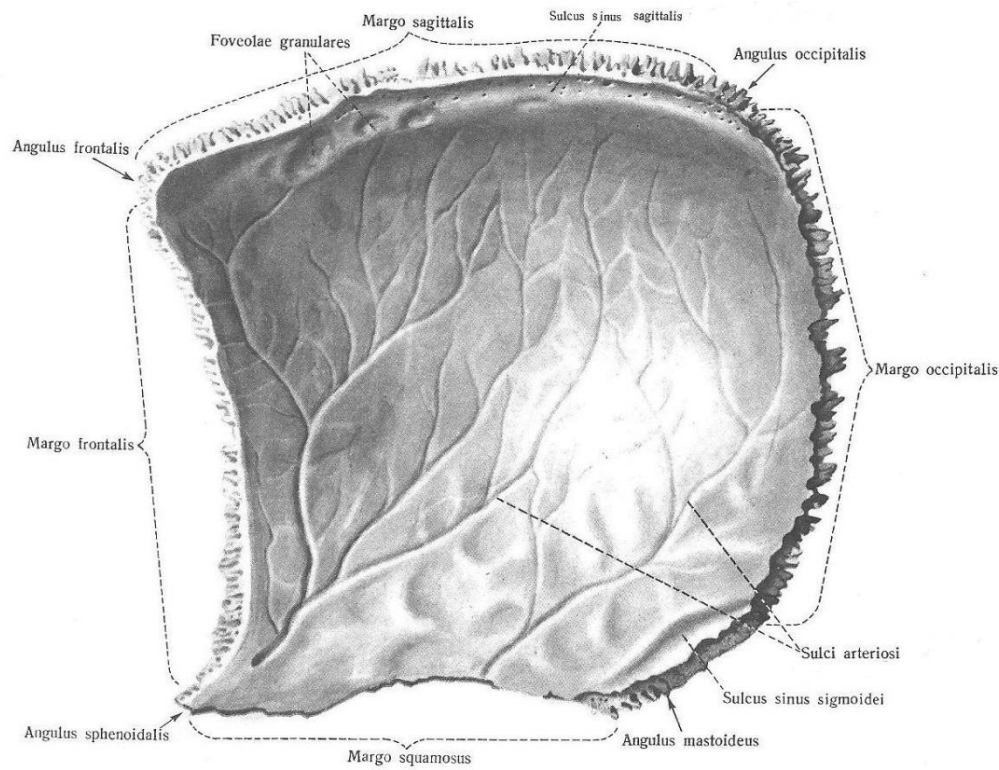
– spojuje dutinu lebeční s páteřním kanálem, prostupuje jím prodloužená mícha

condyli occipitales – kloubní spojení s atlasem

spojení s tělem kosti klínové pomocí chrupavky
symphysis sphenoccipitalis
(do cca 18-20 let)

Os parietale – kost temenní

58. OS PARIETALE, KOST TEMENNÍ; pravá strana, pohled na vnitřní plochu (4/5).

tubera parietalia

Os frontale – kost čelní

Squama frontalis – facies externa

tubera frontalia

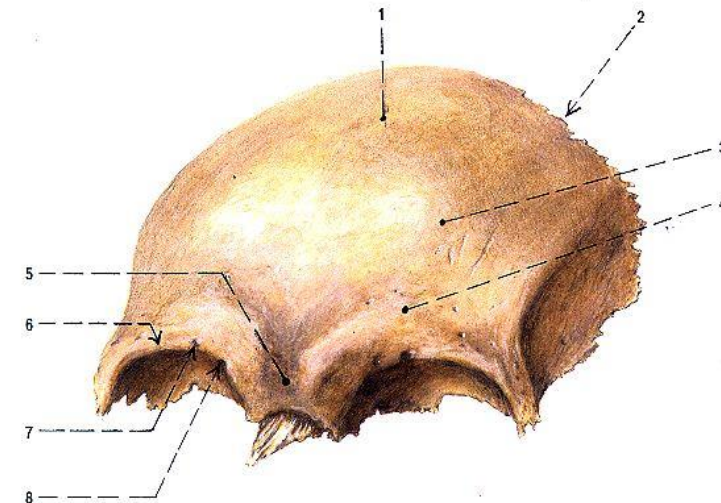
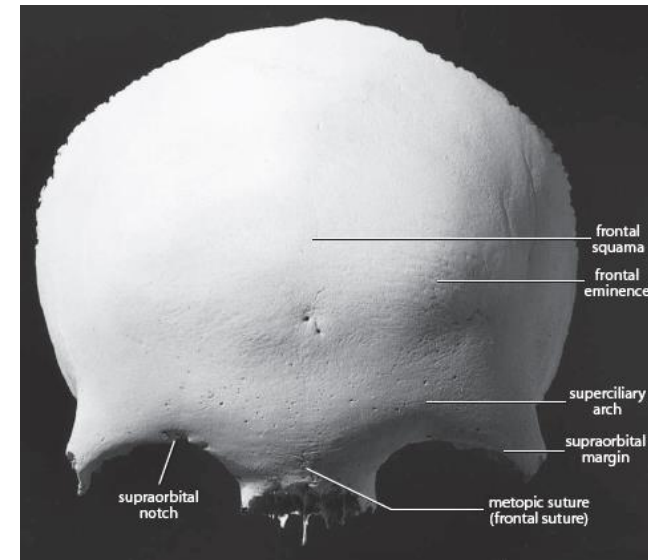
margo supraorbitalis

arcus superciliares

glabella – významný antropometrický bod

linea temporalis inferior – po překřížení sutura coronalis pokračuje na kost temenní

původně párová kost – **sutura frontalis**, v dospělosti perzistuje někdy jako sutura metopica

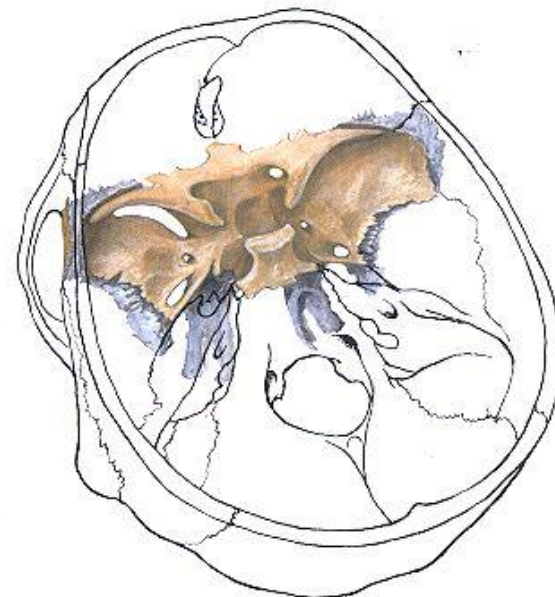
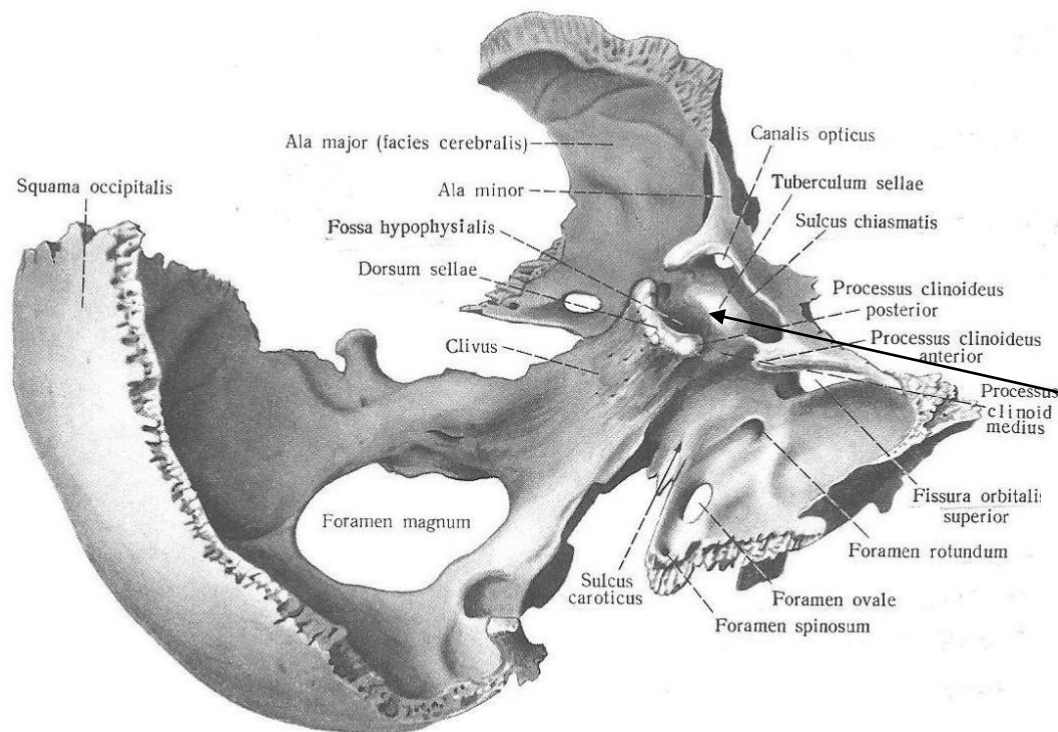
Obr. 185. OS FRONTALE; pohled zleva zepředu

- 1 squama frontalis, facies externa
- 2 margo parietalis (spojení s kostmi temenními v sutura coronalis)
- 3 tuber frontale
- 4 arcus superciliaris

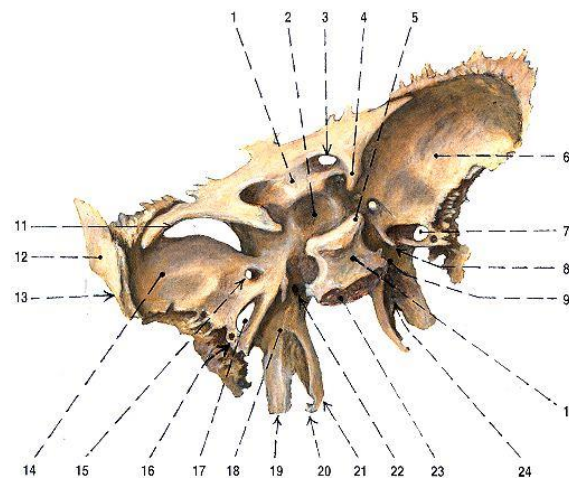
- 5 glabella
- 6 margo supraorbitalis
- 7 incisura supraorbitalis
- 8 incisura frontalis (na levé straně foramen frontale)

Os sphenoidale – kost klínová

- osifikace na chondrogenním základě
- **corpus ossis sphenoidalis**
- **alae majores, alae minores, processus pterygoidei**

sella turcica

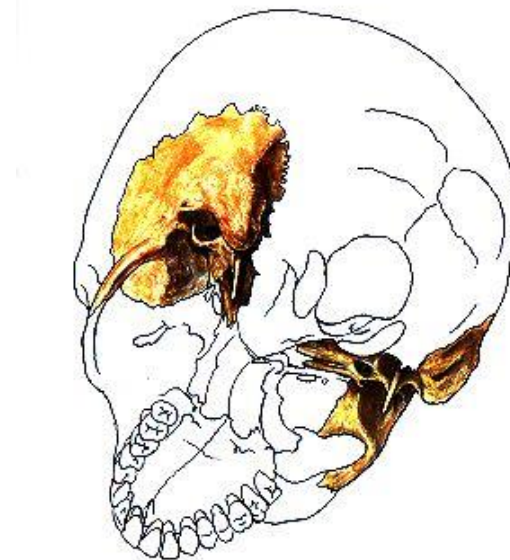
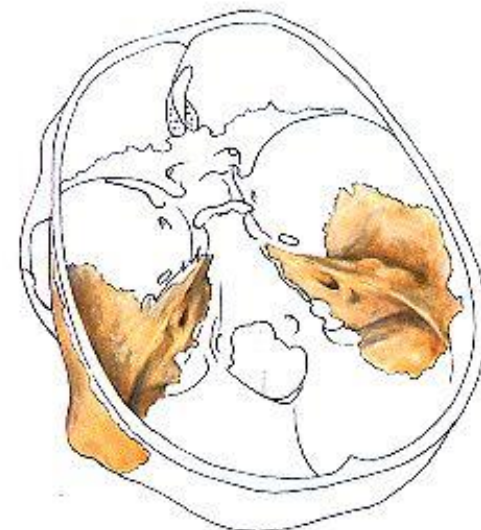
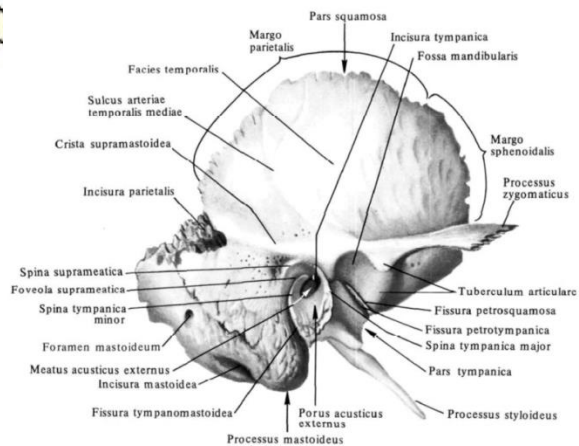
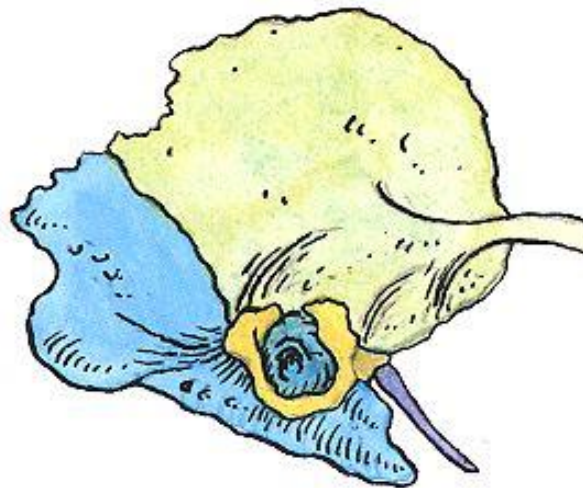

62. OS SPHENOIDALE ET OS OCCIPITALE, KOST KLÍNOVÁ A KOST TÝLNÍ; pohled shora (3/4).

Os temporale – kost spánková

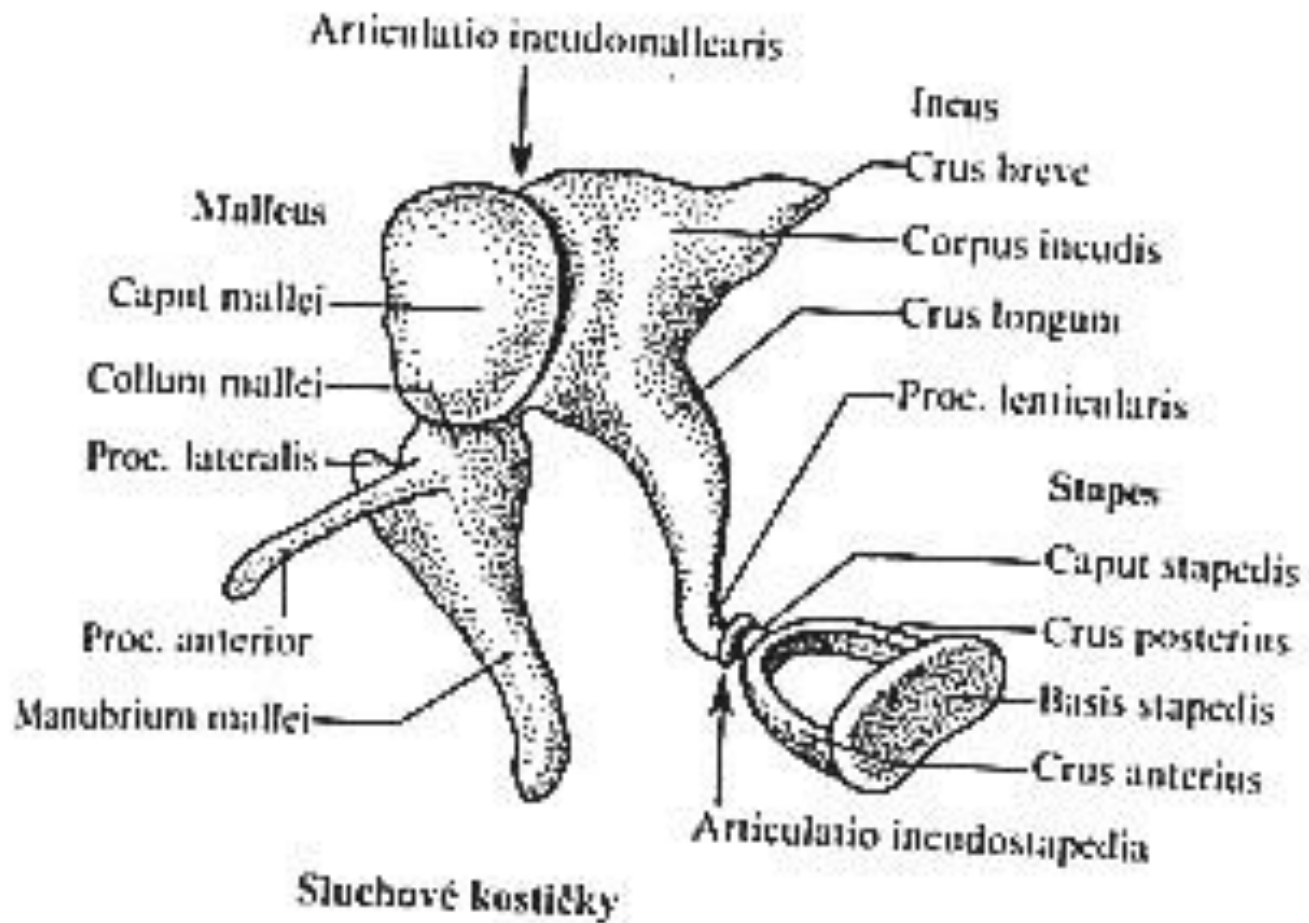
5 základních částí:

- pars petrosa (os petrosum, pyramis)
- pars squamosa
- pars mastoidea
- pars tympanica
- processus styloideus

Sluchové kůstky

Splanchnocranium

Obličejová část lebky vznikla z žaberních oblouků, které ztratily svou původní funkci a tvoří základ především čelistí.

16 kostí:

Horní čelist (*maxilla*) – párová

Nosní kost (*os nasale*) – párová

Slzní kost (*os lacrimale*) – párová

Lícní kost (*os zygomaticum*) – párová

Patrová kost (*os palatinum*) – párová

Dolní nosní skořepa (*concha nasalis inferior*) – párová

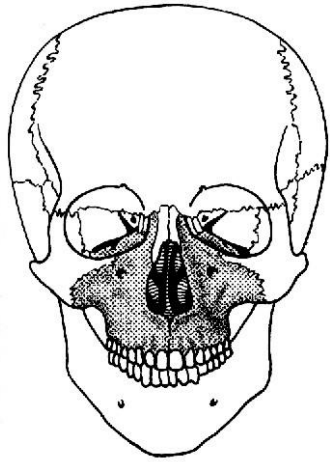
Radličná kost (*vomer*)

Kost čichová (*os ethmoidale*)

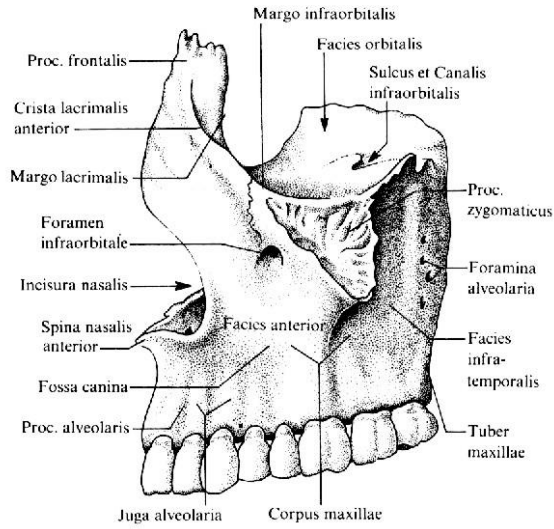
Dolní čelist (*mandibula*)

Jazylka (*os hyoideum*)

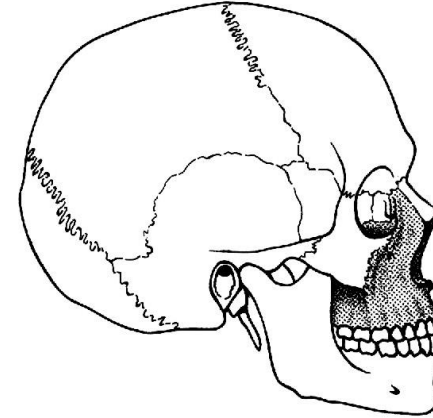
Horní čelist (maxilla)

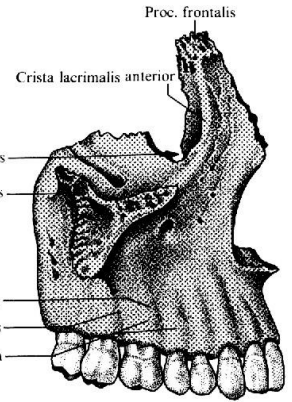
Topografia čeluste spredu

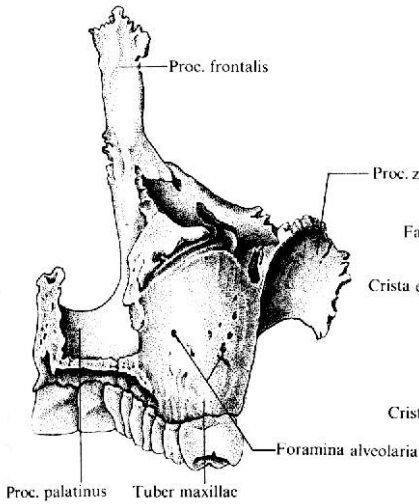
Ľavá čelist' z boku

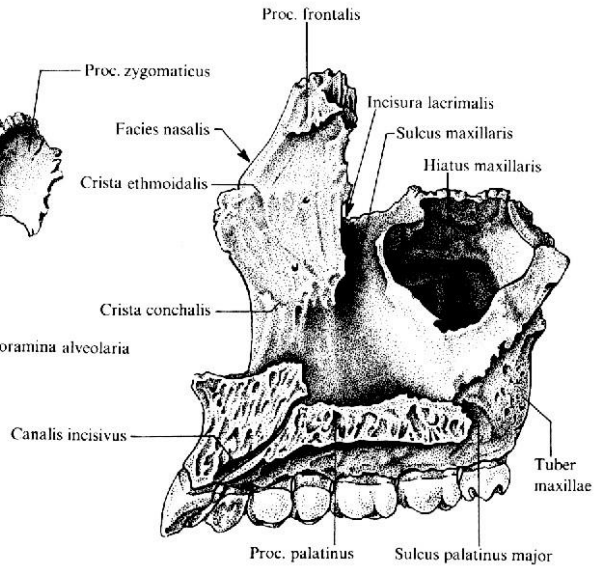
Topografia čeluste z boku

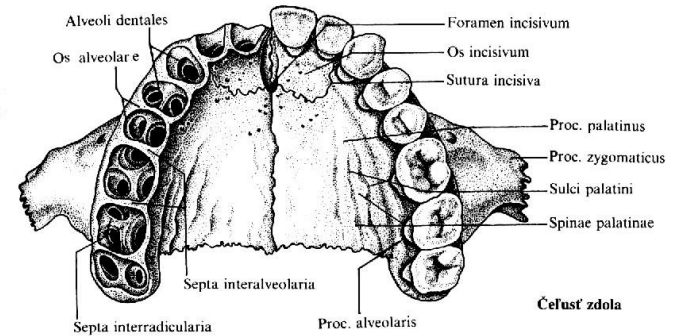
Pravá čelist' z boku

Pravá čelist' zozadu

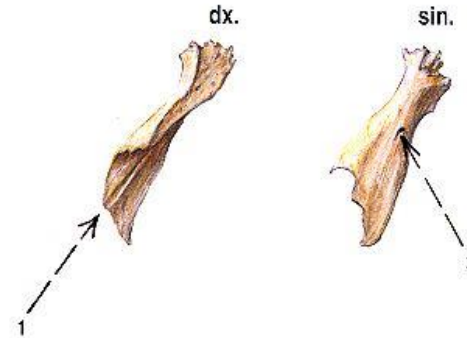

Mediálna plocha pravej čeluste

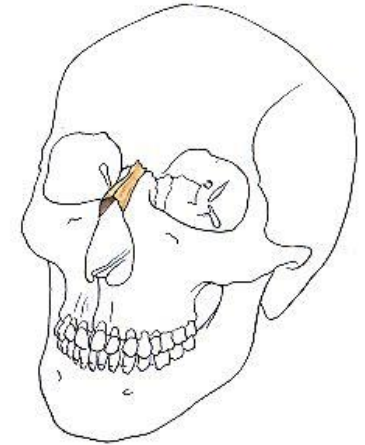

Čelist' zdola

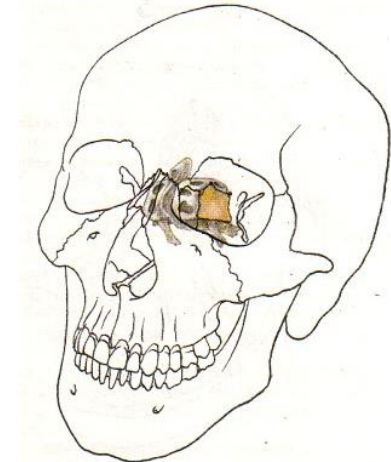
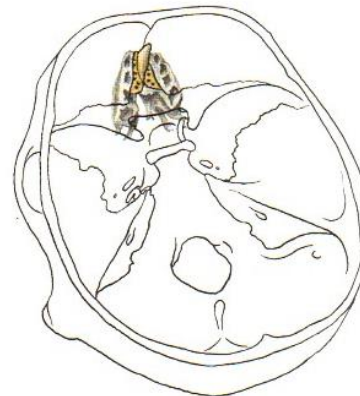
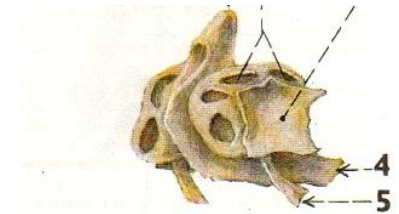
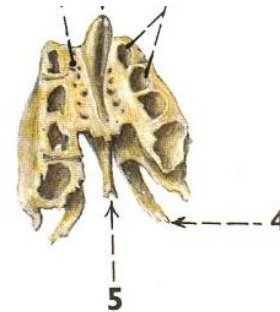
Kost nosní (os nasale)

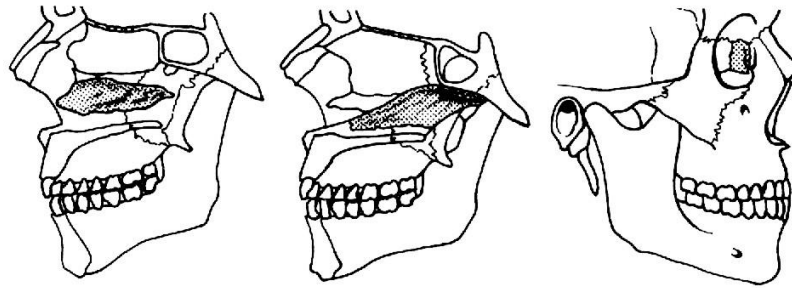
Obr. 192. OSSA NASALIA; pohled zleva zepředu
1 sulcus ethmoidalis
2 foramen nasale

Kost čichová (os ethmoidale)

Kost slzná (os lacrimale), kost radličná (vomer), dolní skořepa nosní (concha nasalis inferior)

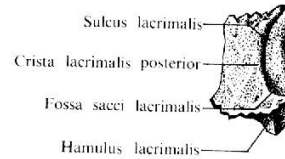
Topografia dolnej nosovej mušle

Topografia čeriesla

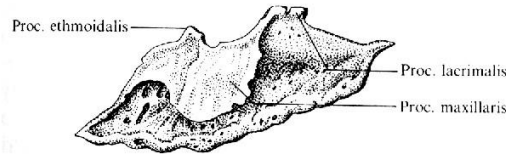
Topografia slznej kosti

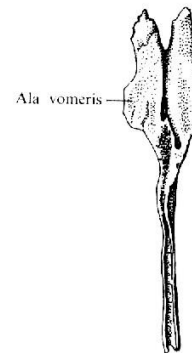
Mediálna plocha pravej dolnej nosovej mušle

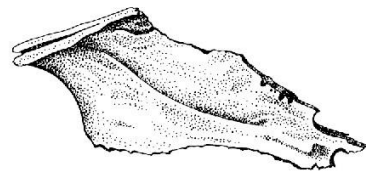
Laterálna plocha pravej slznej kosti

Laterálna plocha pravej dolnej nosovej mušle

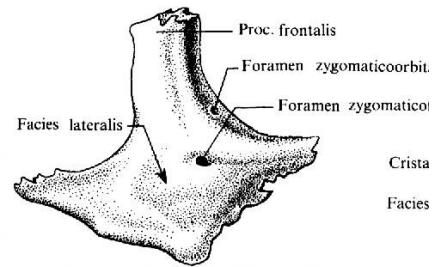
Čerieslo zhora

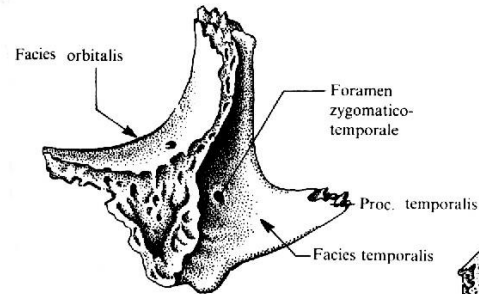
Laterálna plocha čeriesla

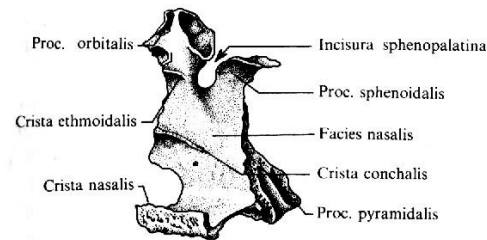
Kost lícní, jařmová (os zygomaticum) a kost patrová (os palatinum)

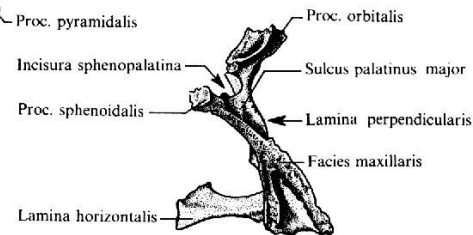
Laterálna plocha pravej jařmvej kosti

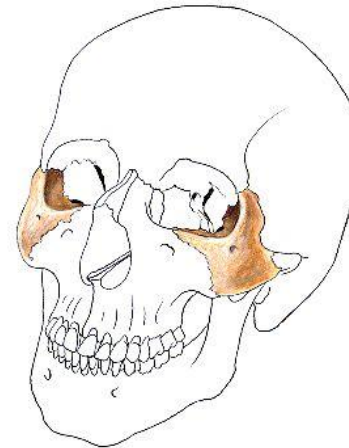
Mediálna plocha pravej jařmvej kosti

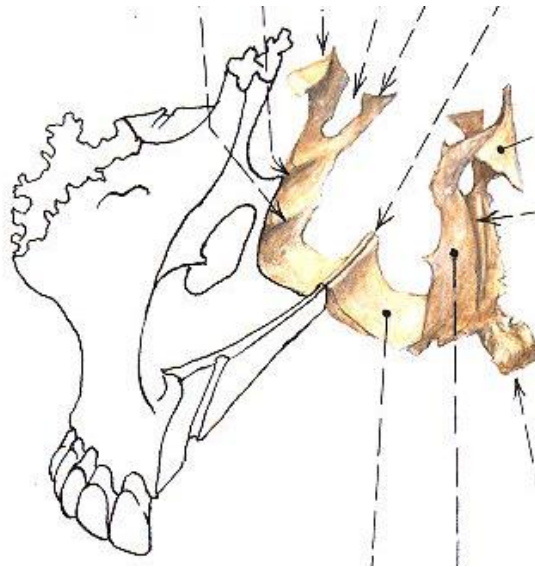
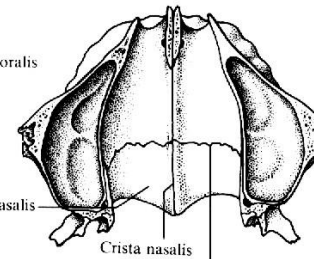
Mediálna plocha pravej podnebnjej kosti

Pravá podnebná koř zozadu

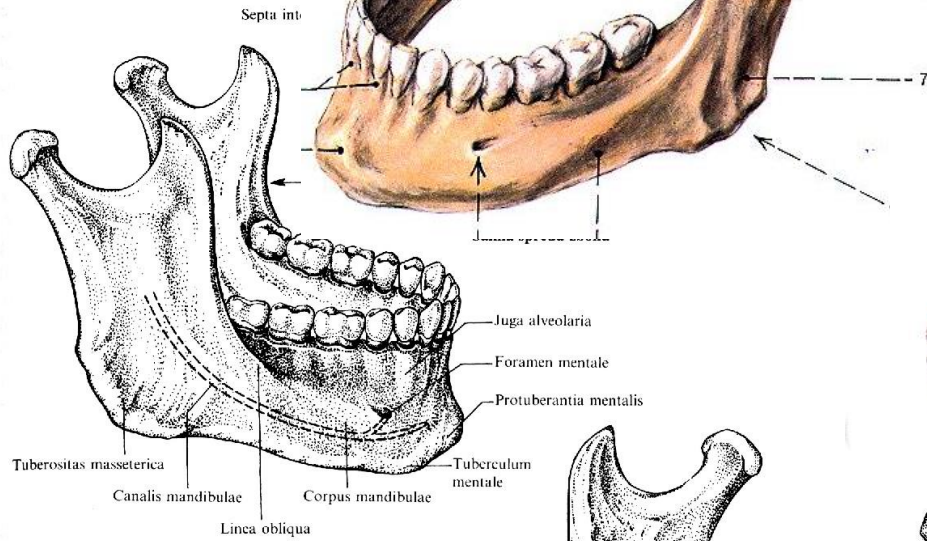
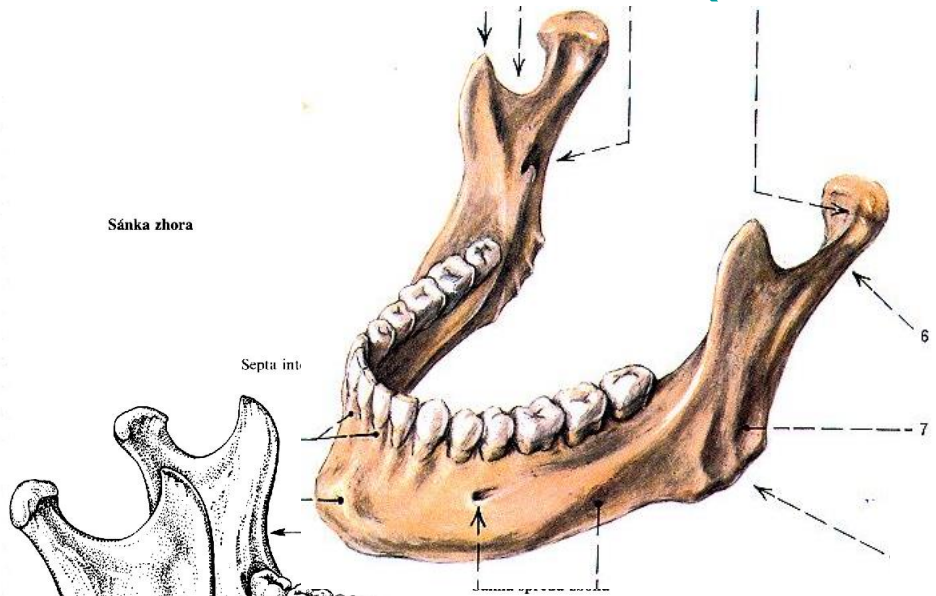

Nazálna plocha kořného podnebia

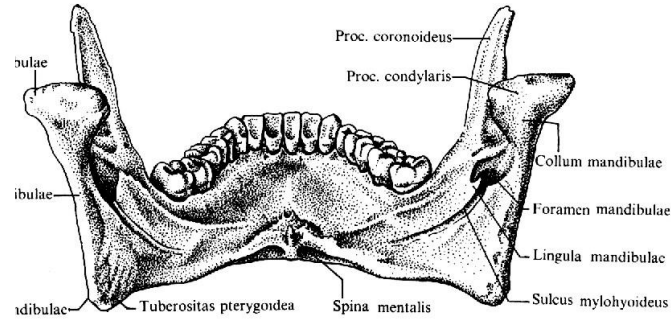
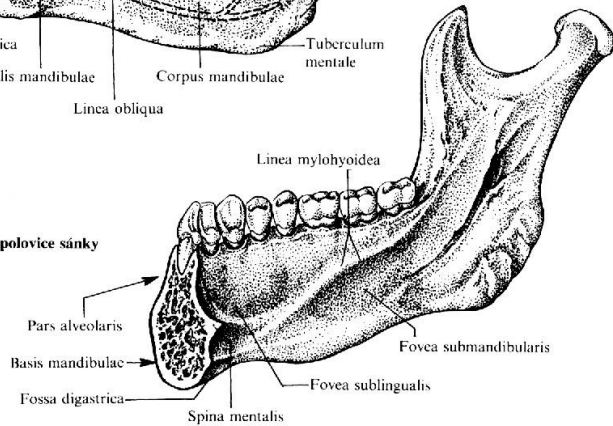

Dolní čelist (mandibula) a jazylka (os hyoideum)

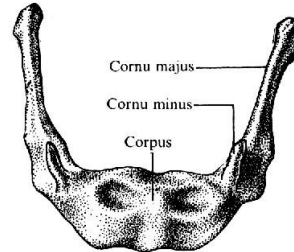
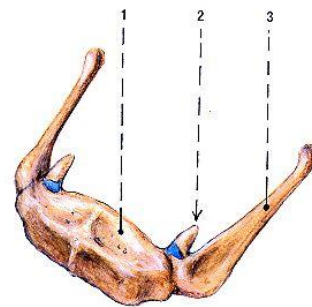
Sánka zhora

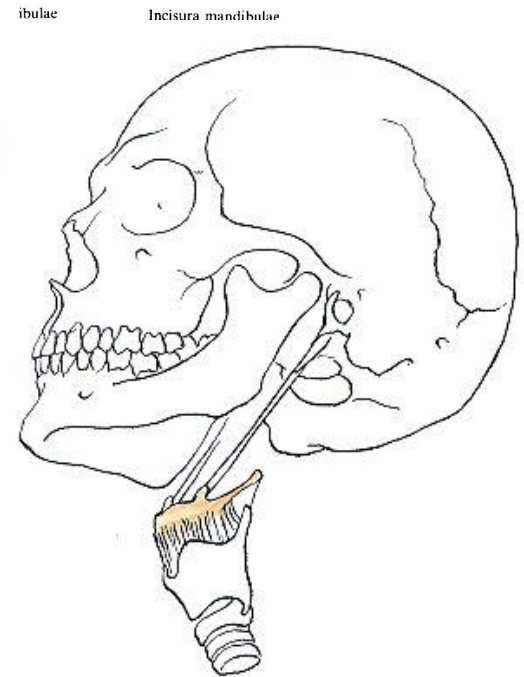
Vnitřní plocha polovice sánky

Sánka zozadu

Jazylka spredu zhora

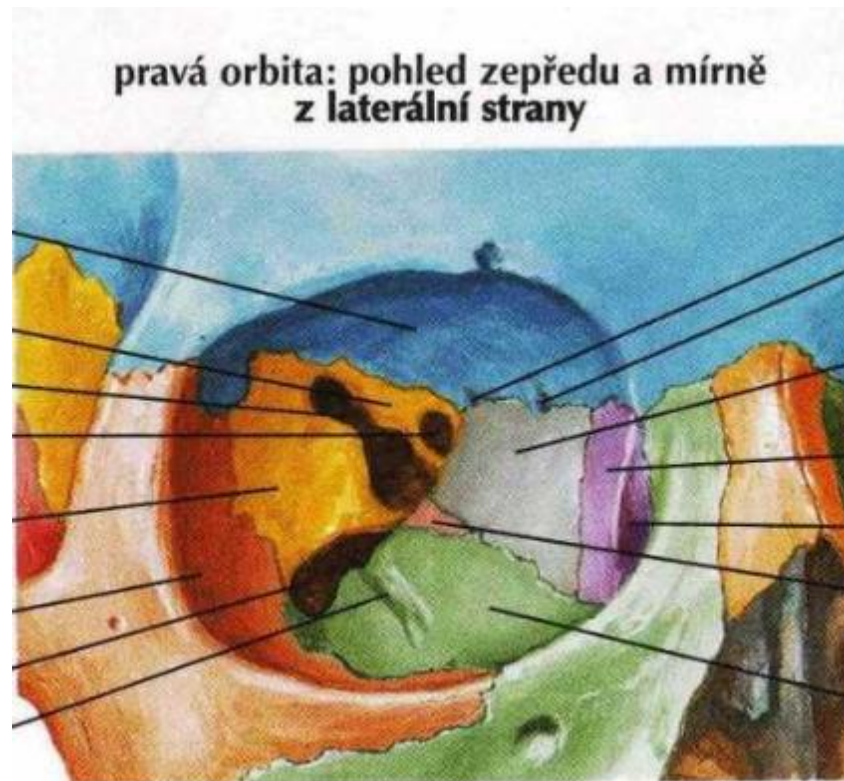

Orbita (očnice)

Na tvorbě očnice se podílí:

os frontale; os lacrimale; os ethmoidale; os sphenoidale;
os zygomaticum ; maxilla; os palatinum

F. Netter (2005) Anatomický atlas člověka

Dutina nosní

Na tvorbě dutiny nosní se podílí:
maxilla

os palatinum

os vomer

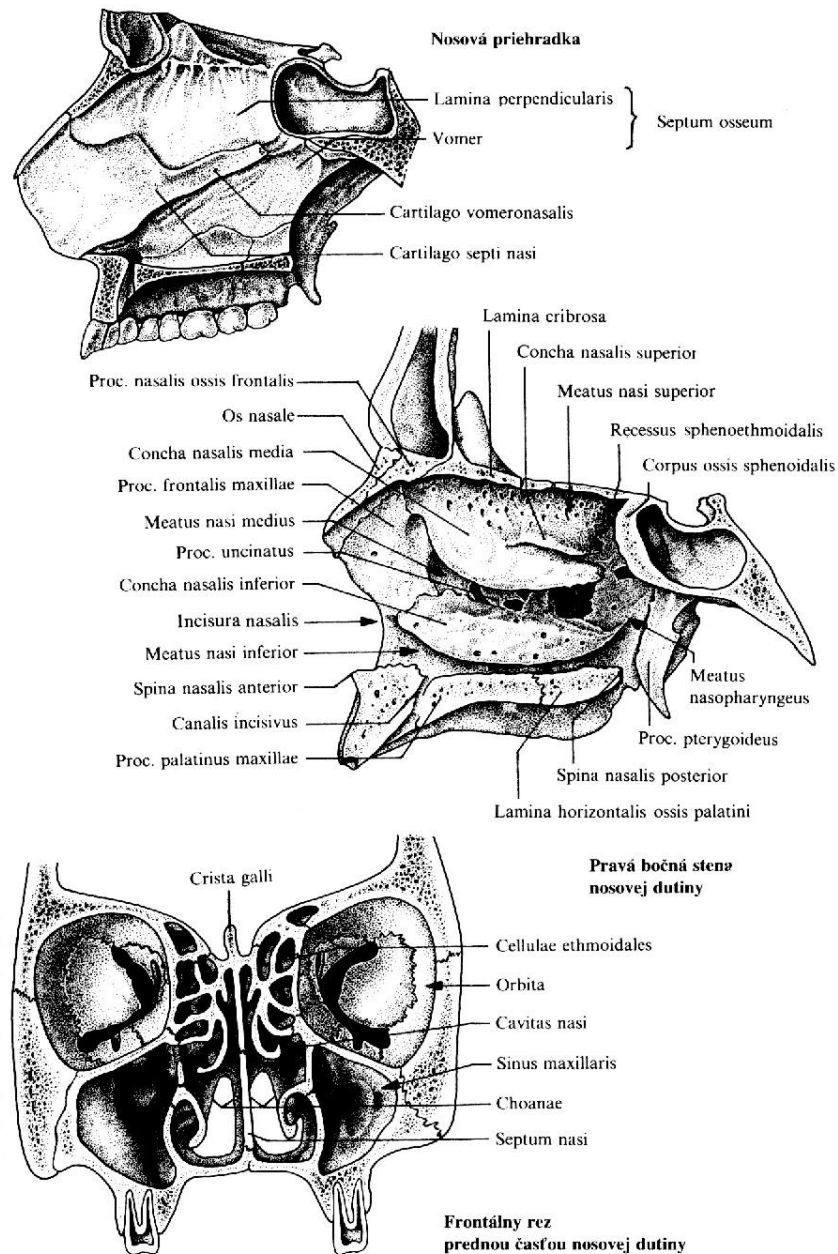
ossa nasalia,

os sphenoidale

os lacrimale

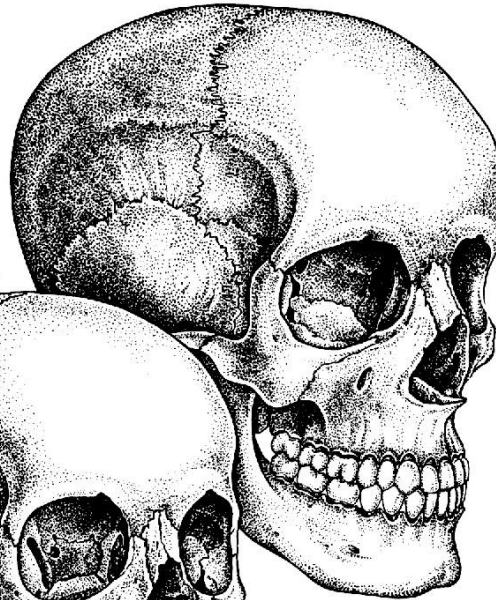
os ethmoidale

3 párové nosní skořepy (conchae nasales superior, media a inferior)

Lebka v průběhu času

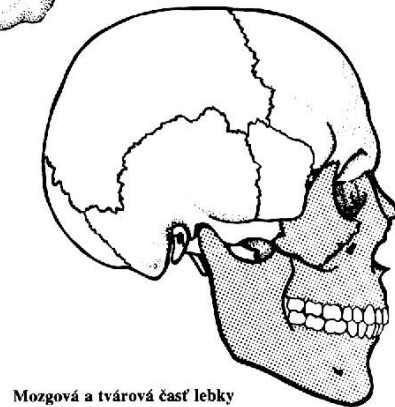
Lebka
dospělého člověka

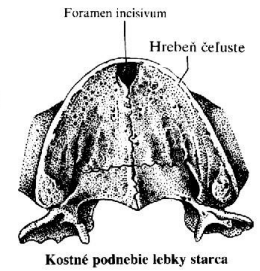
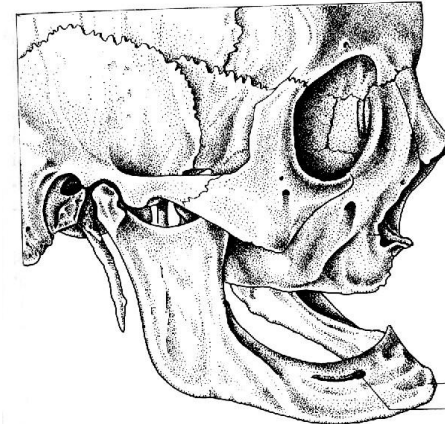
Lebka
mladistvého

Lebka
novorozence

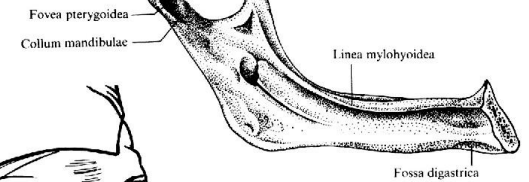

Mozgová a tvárová část lebky
dospělého člověka

Kostné podnebí lebky starca

Lebka starca

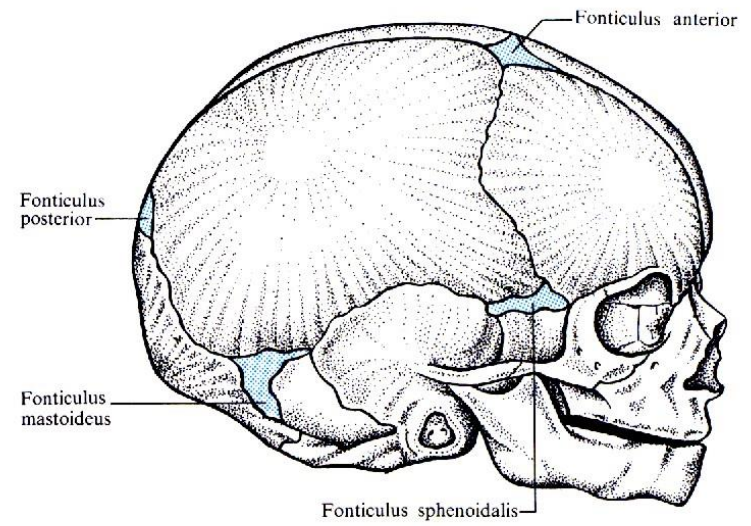
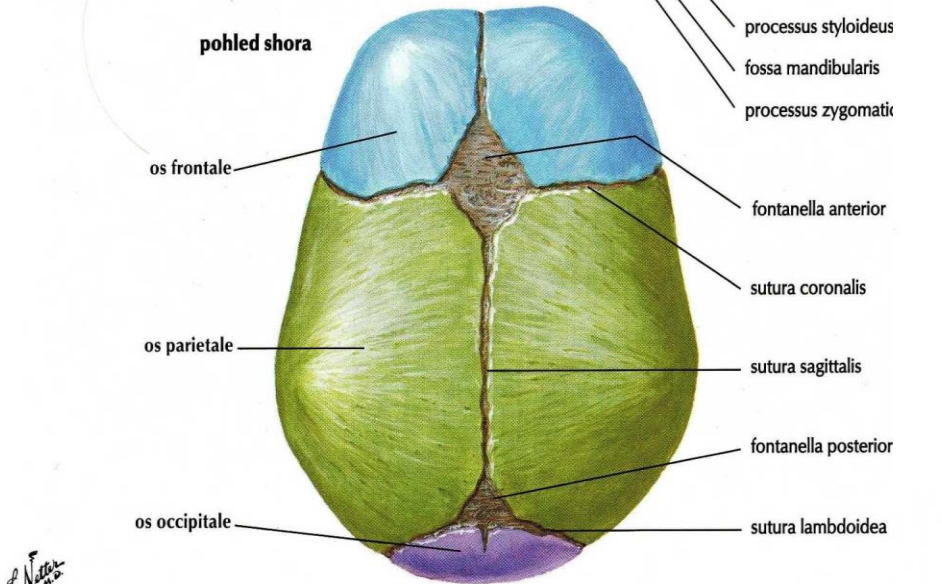
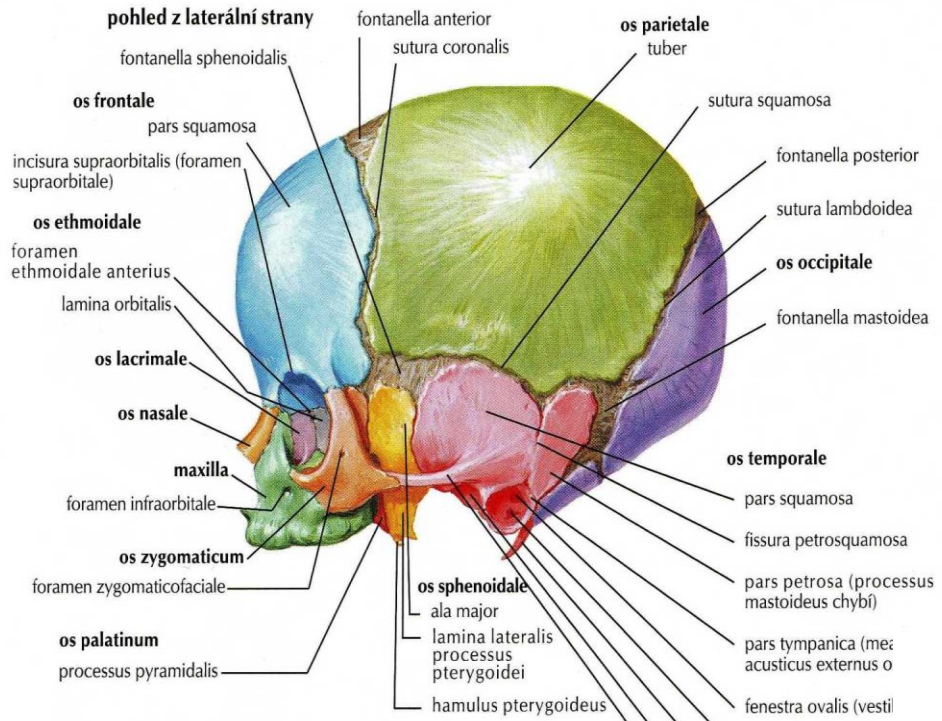
Mediální plocha sánky starca

„Il vieccio“ (štúdie starnutia
Leonarda da Vinciho; z E. Belta,
1952)

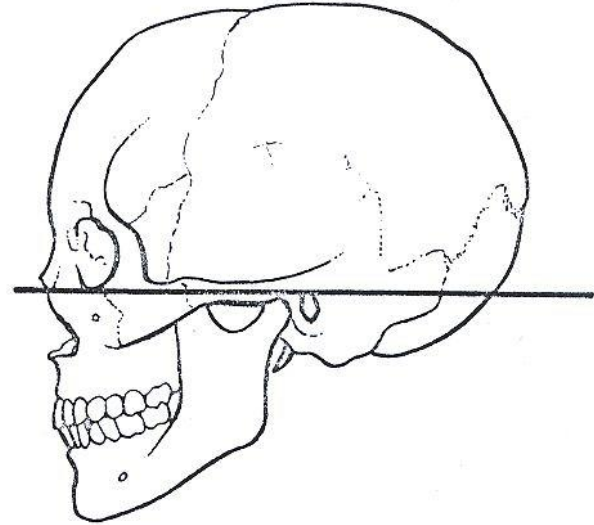
Lebka novorozence

Lebka novorođenca

F. N. 1880

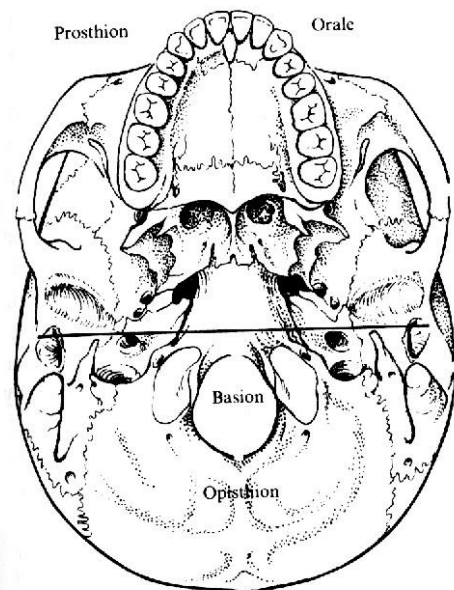
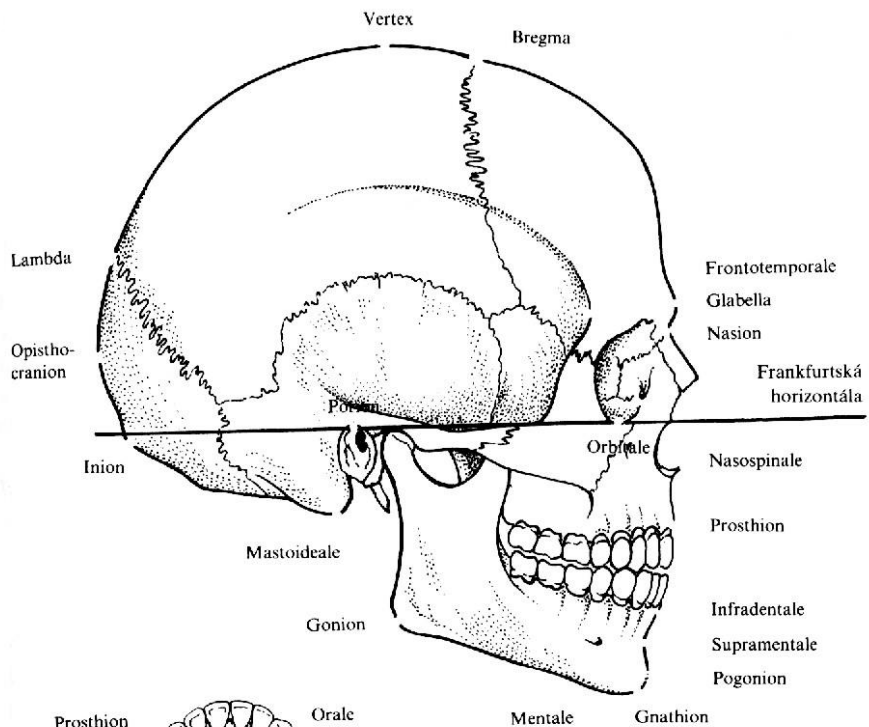
Normovaná poloha lebky

frankfurtská horizontála

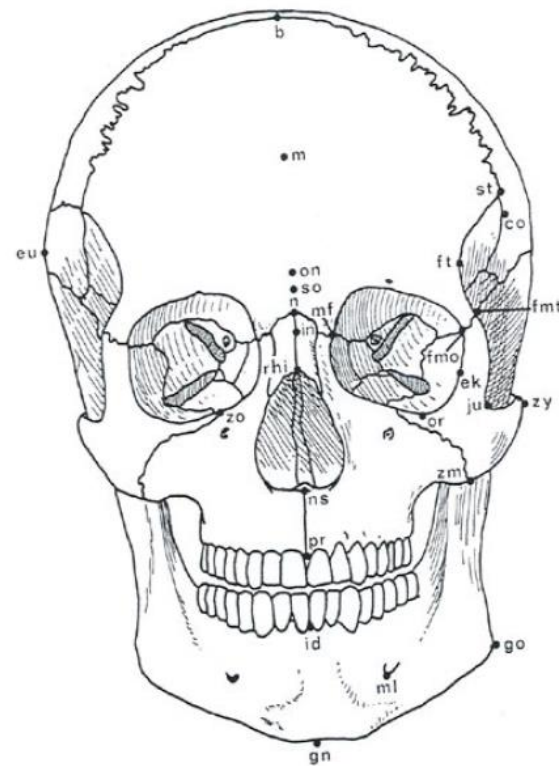
- **přibližně odpovídá postavení hlavy živého člověka!!!**
- spojuje dolní okraj očnice s horním okrajem porus acusticus externus, probíhá vodorovně, rovnoběžně s rovinou horizontální
- dohoda o rovině z Frankfurtu nad Mohanem z roku 1884
- lebka postavená v kranioforu

Kosti lebky (antropometrické body)

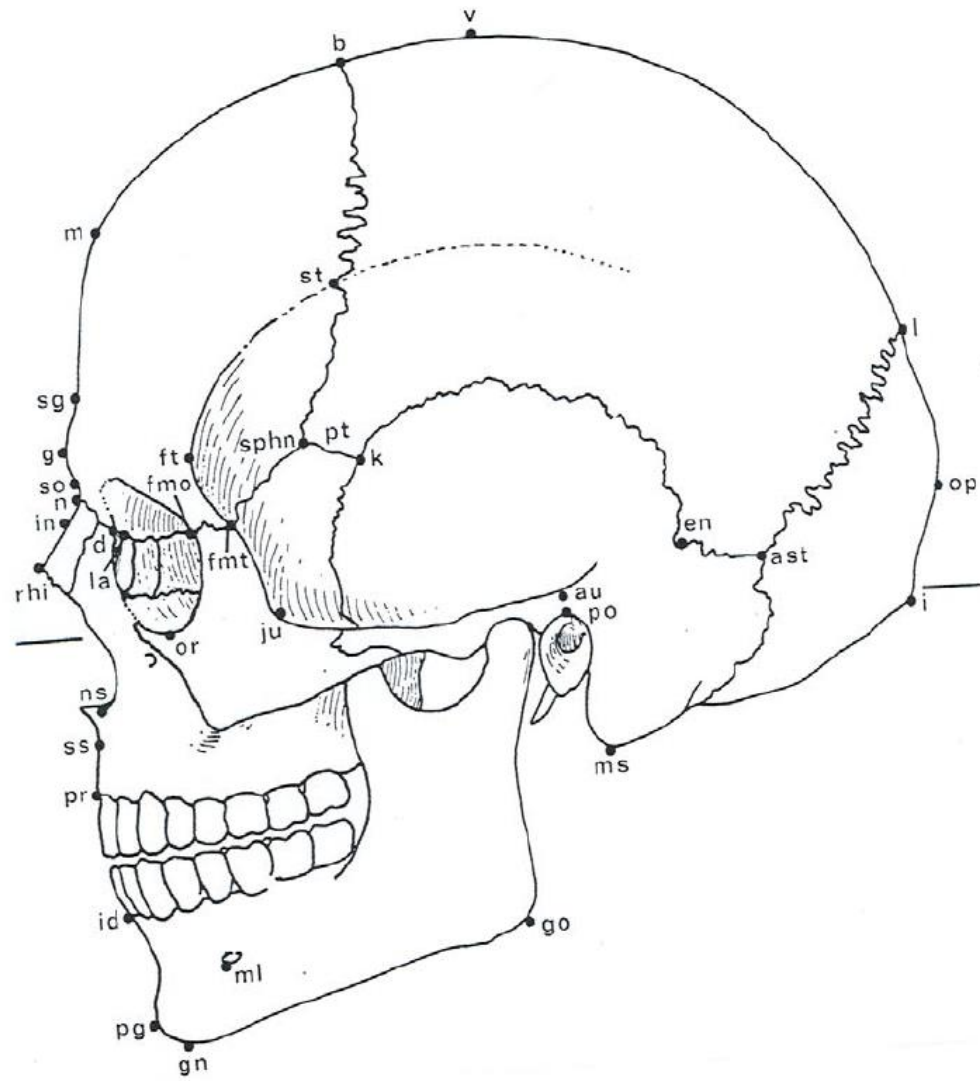

Opisthocranium

Antropologické body
a vzdialenosti na lebke

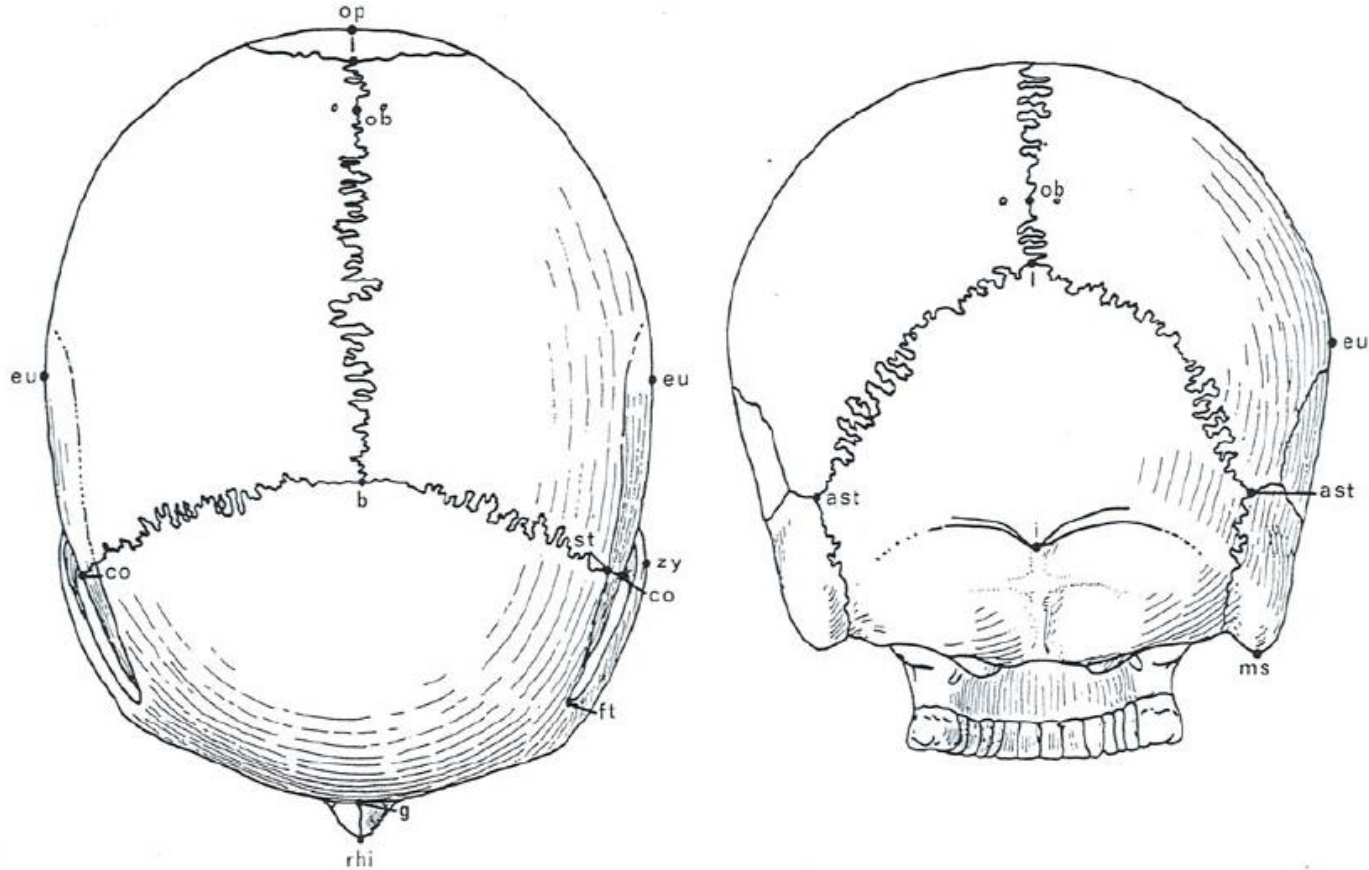

Kraniometrické body v norma lateralis

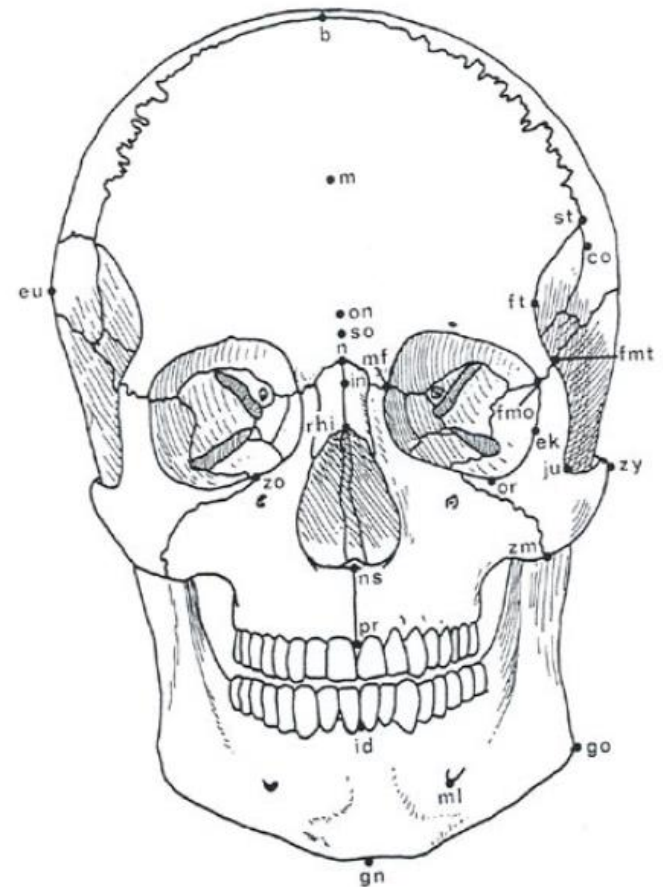
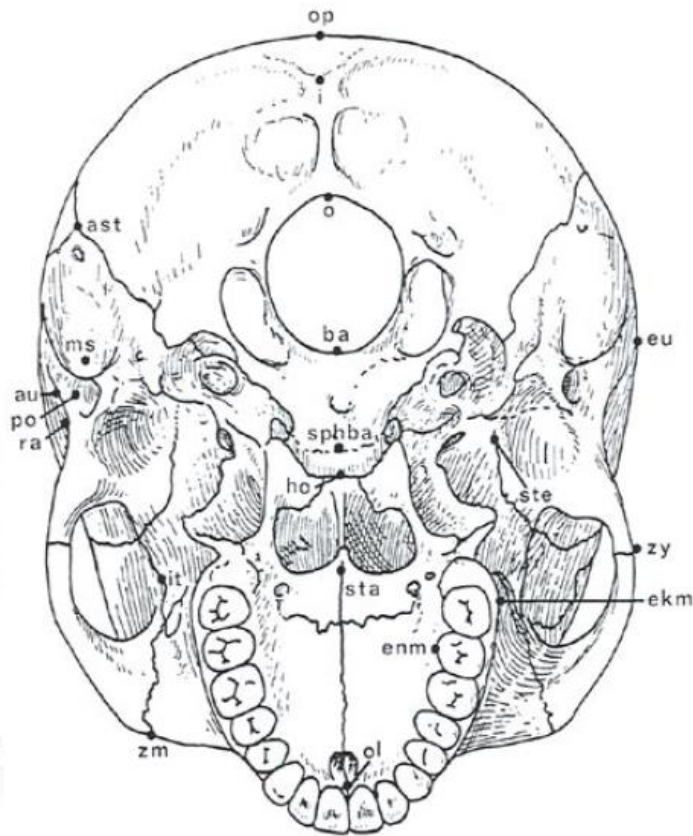

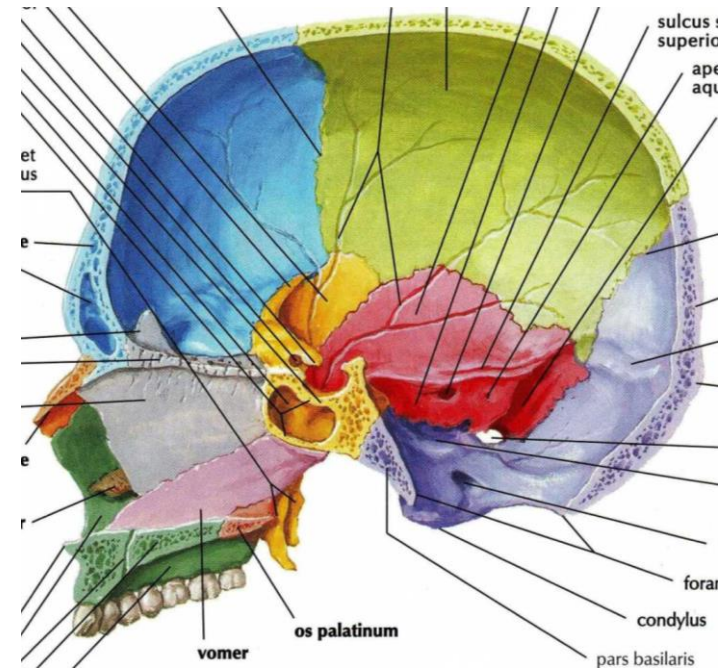
Kraniometrické body v norma verticalis a occipitalis

Kraniometrické body v norma basilaris a frontalis

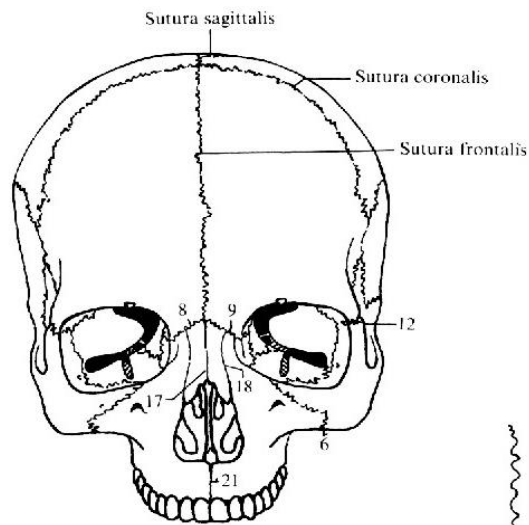
6. norma sagitalis (nebo též interna) pohled na lebku v mediansagitálním řezu →

← **7. norma basilaris interna**
pohled na lební bázi zevnitř lebky
(dosáhneme ho pouze horizontálním rozříznutím lebky)

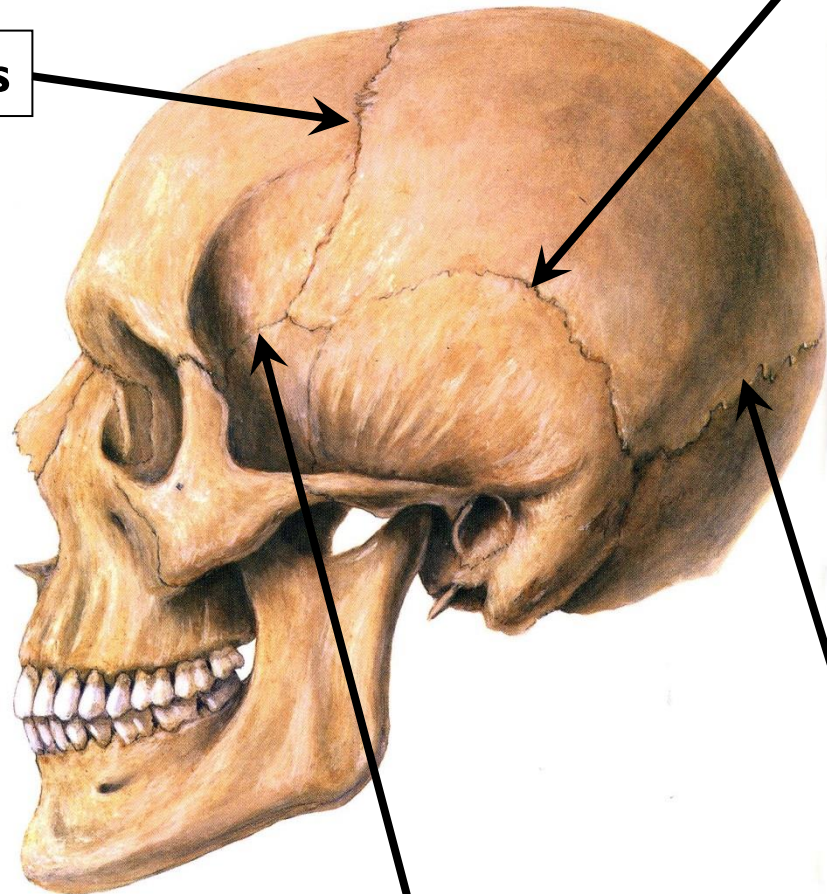

Lebeční švy

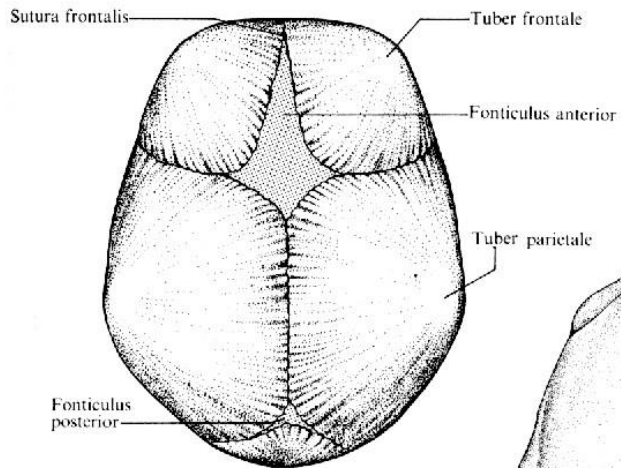
sutura coronalis

sutura squamosa

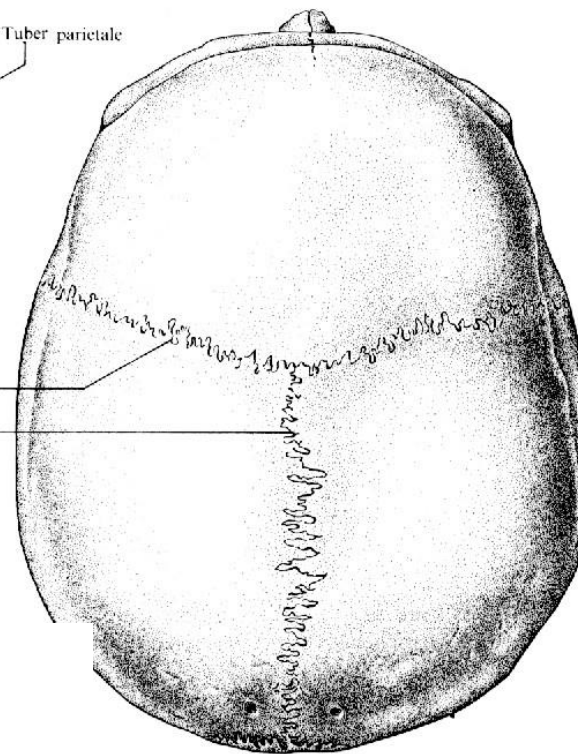
sutura sphenofrontalis

sutura lambdoidea

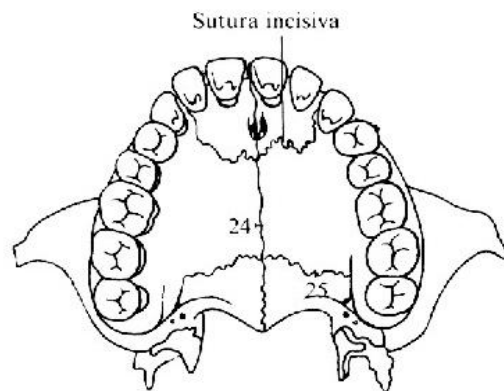

Lebečná klenba novorodenca

Lebečná klenba dospelého človeka

sutura sagittalis

Sutúry tvrdého podnebia

sutura intermaxilaris

Postkraniální skelet

Kostra osy tělní - obratle (*vertebrae*)

- kost křížová (*os sacrum*)
- kost kostrční (*os coccygis*)
- žebra (*costae*)
- kost hrudní (*sternum*)

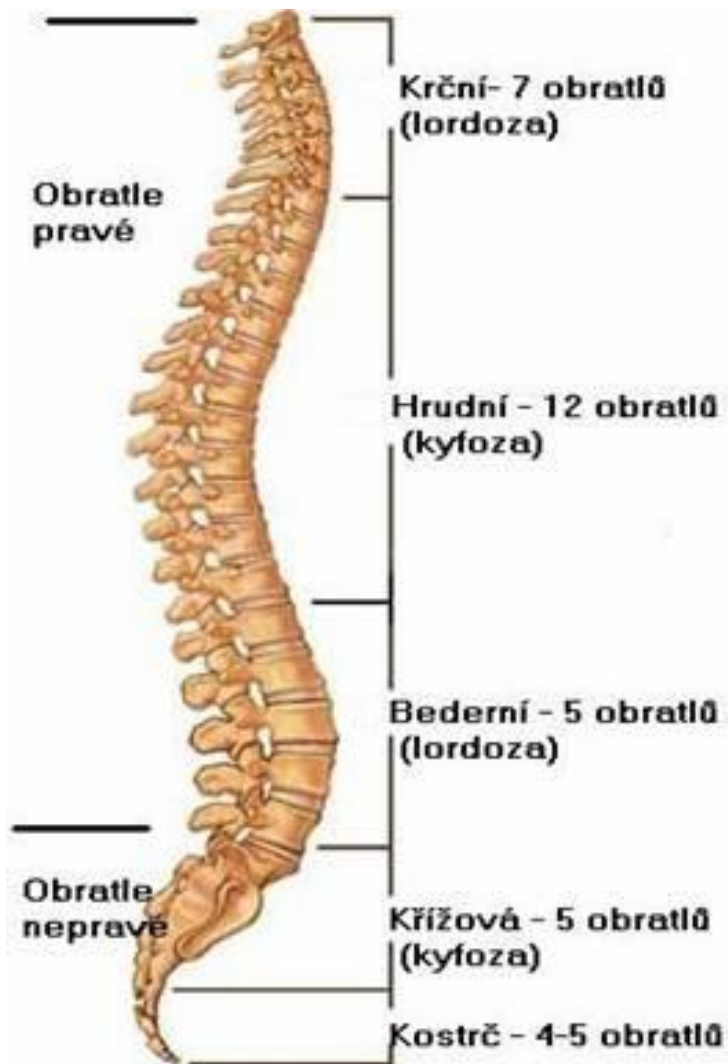
Kostra horní končetiny - kosti pletence (*clavicula, scapula*)

- kosti volné končetiny (*humerus, radius, ulna, ossa carpi, ossa metacarpi, ossa digitorum manus*)

Kostra dolní končetiny - kosti pletence (*os coxae – os ilium, os ischii, os pubis*)

- kosti volné končetiny (*femur, patella, tibia, fibula, ossa tarsi, ossa metatarsi, ossa digitorum pedis*)

Columna vertebralis, páteř

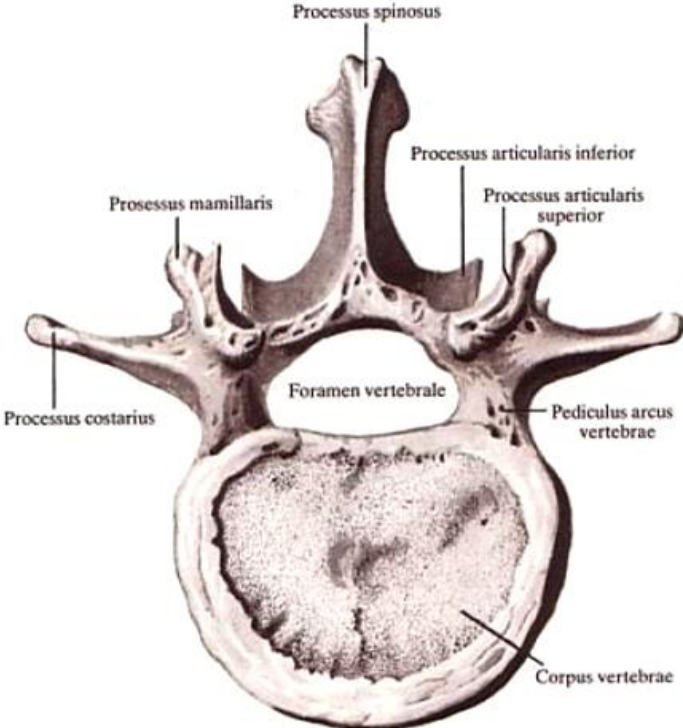
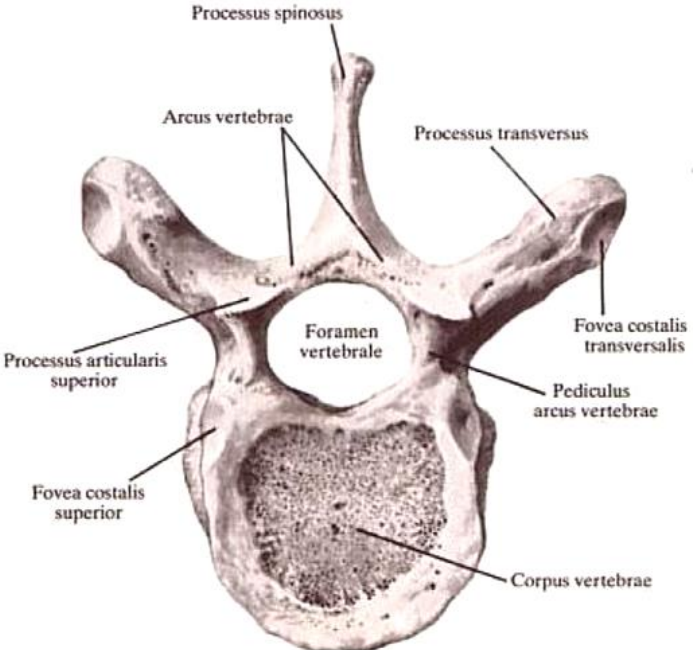
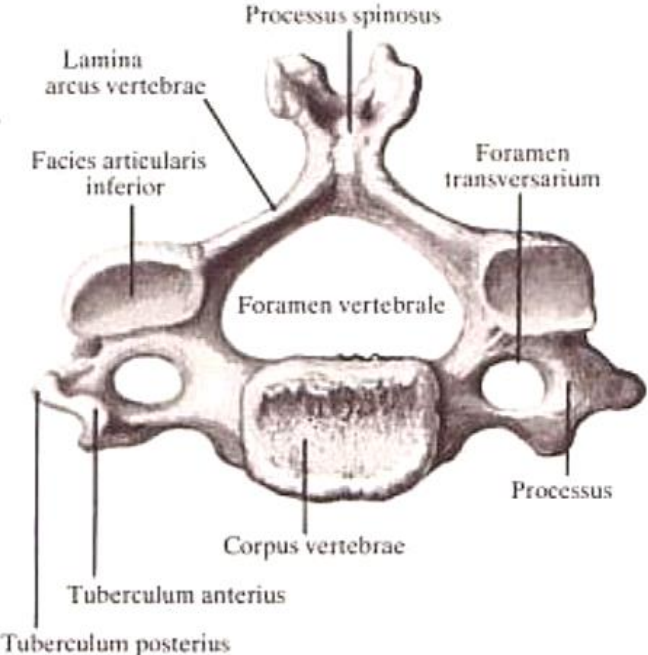

- 7 obratlů krčních – ***vertebrae cervicales***
- 12 obratlů hrudních – ***vertebrae thoracicae***
- 5 obratlů bederních - ***vertebrae lumbales***
- 5 obratlů křížových – ***vertebrae sacrales***
- 4-5 obratlů kostrčních – ***vertebrae coccygeae***

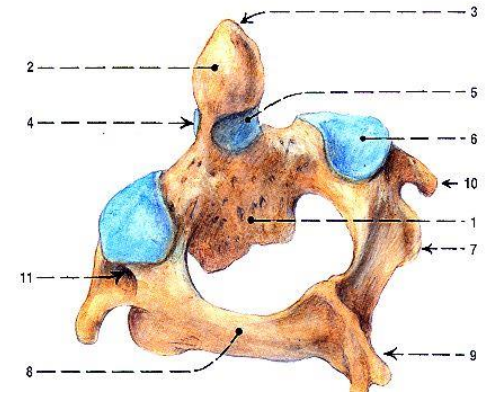
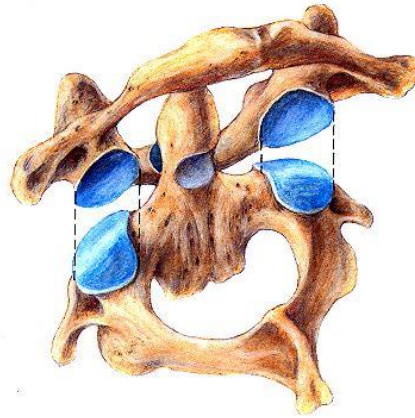
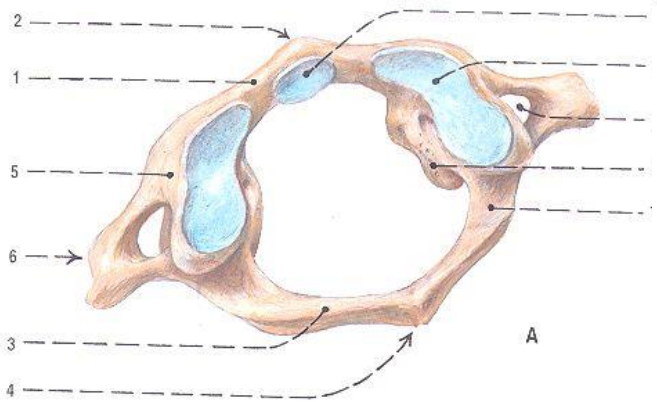

Obratle

Atlas (nosič) a axis (čepovec)

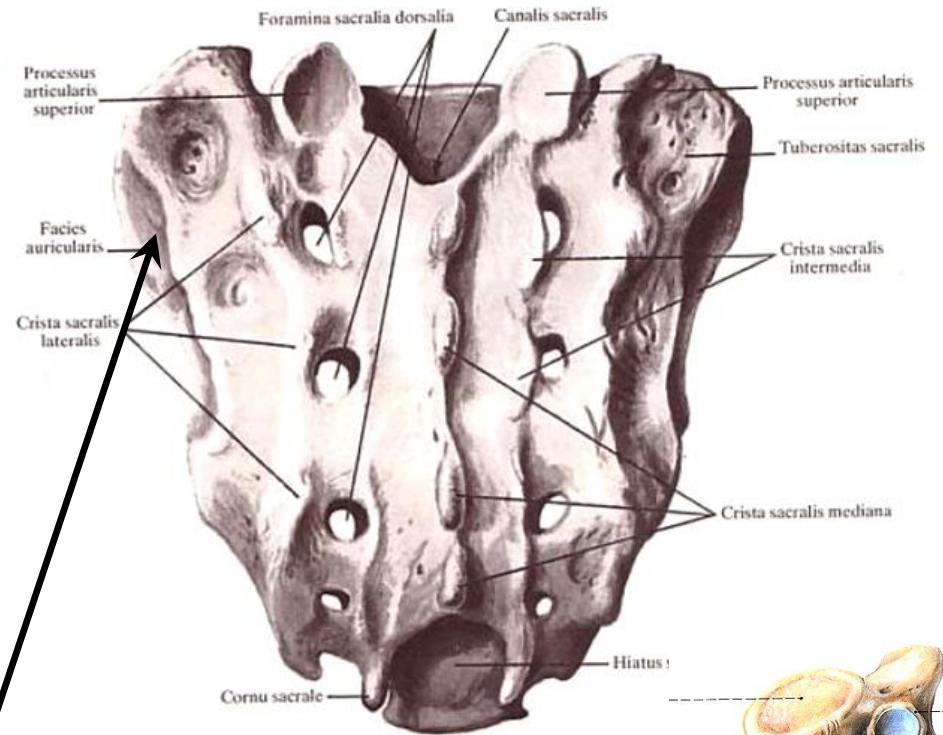
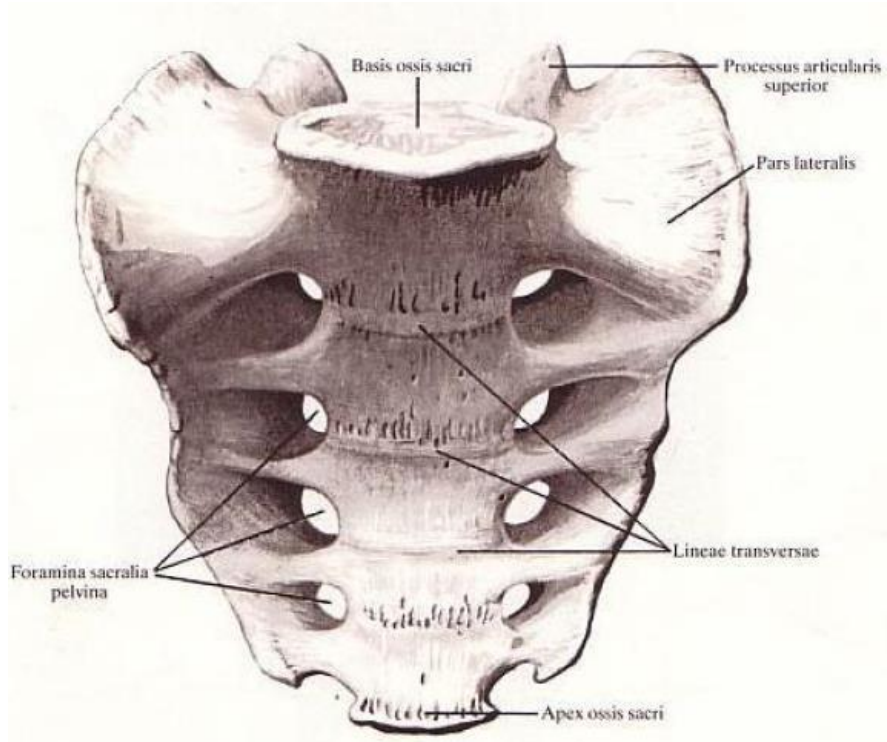
Atlas

- nemá tělo
- arcus anterior, arcus posterior
- **fovea dentis**
- foveae articulares superiores – vejčité jamky se styčnými ploškami pro spojení s hrboly týlní kosti
- foveae articulares inferiores – ploché, stýkají se s čepovcem

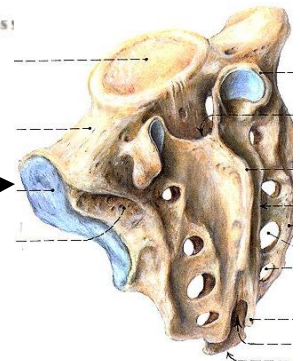
Axis

- **dens axis** – zub čepovce

Os sacrum – kost křížová

facies auricularis
canalis sacralis

spina bifida – nesplynutí obou polovin
obratlových oblouků, sakrální kanál otevřený

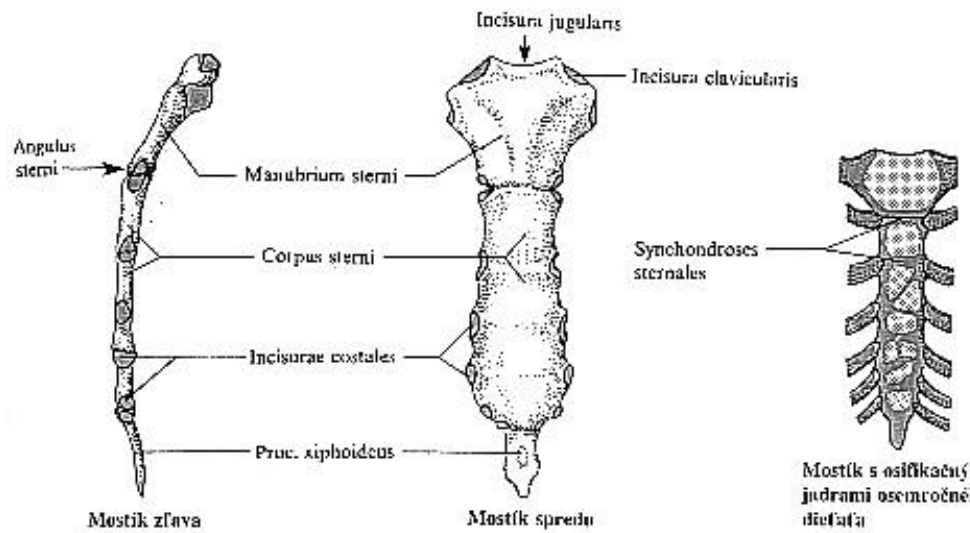
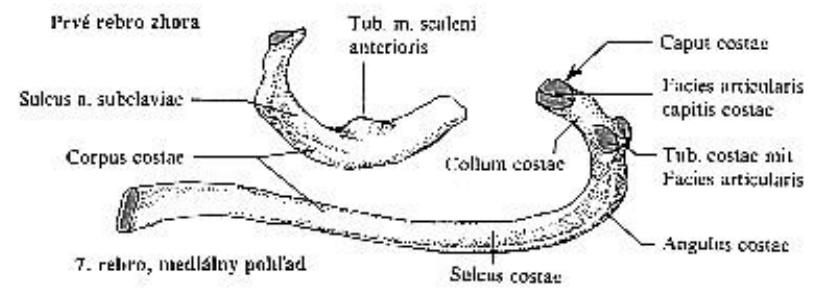
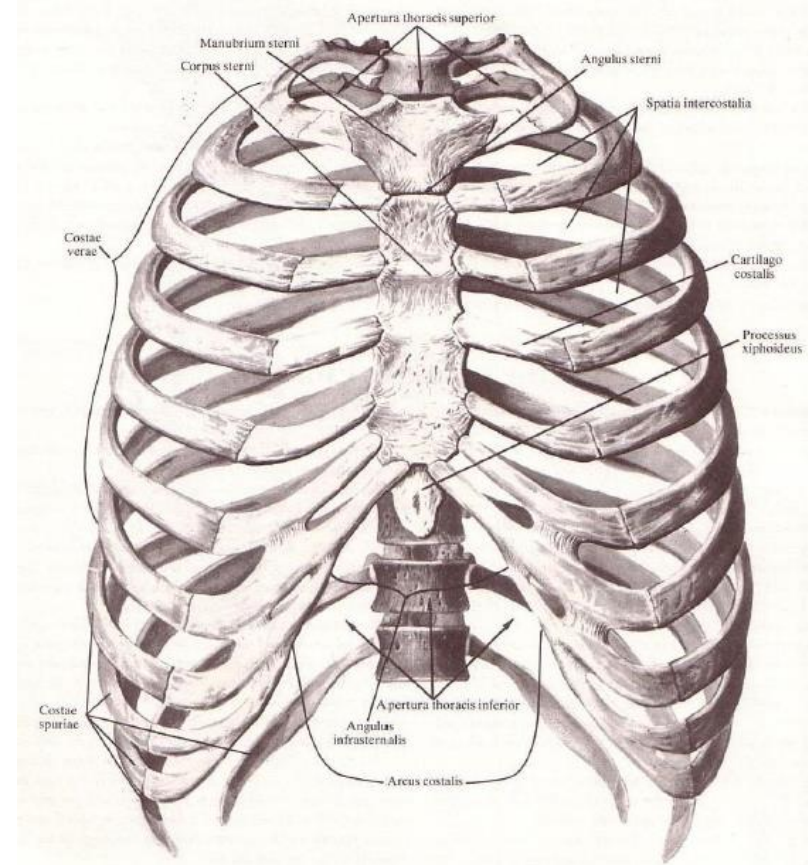
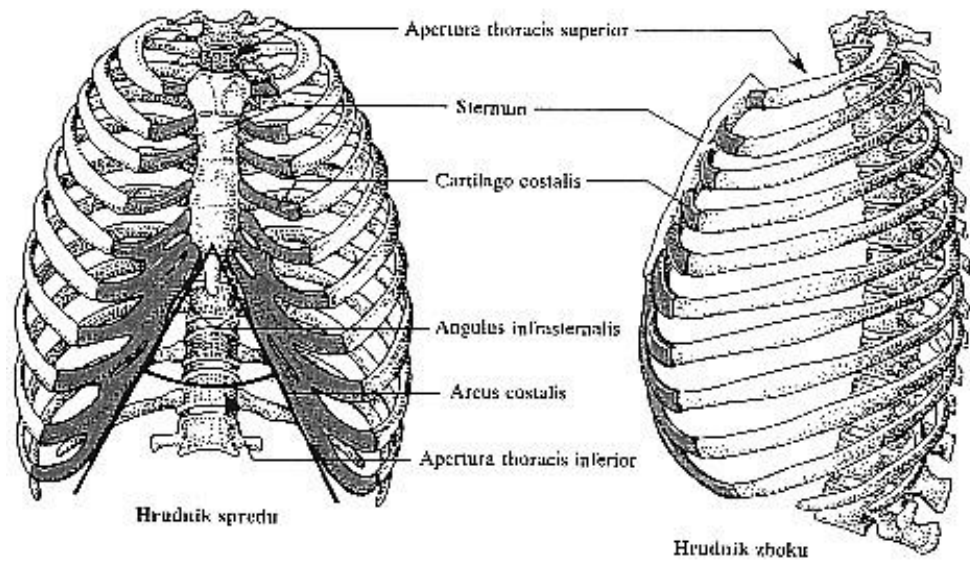
Os coccygis – kost kostrční

- konečná část páteře
- vznikla spojením 4 – 5 kostrčních obratlů

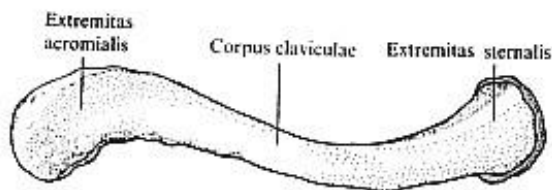

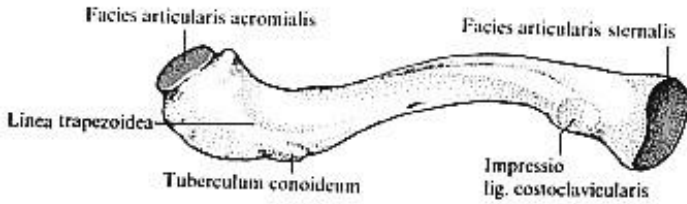
Hrudník

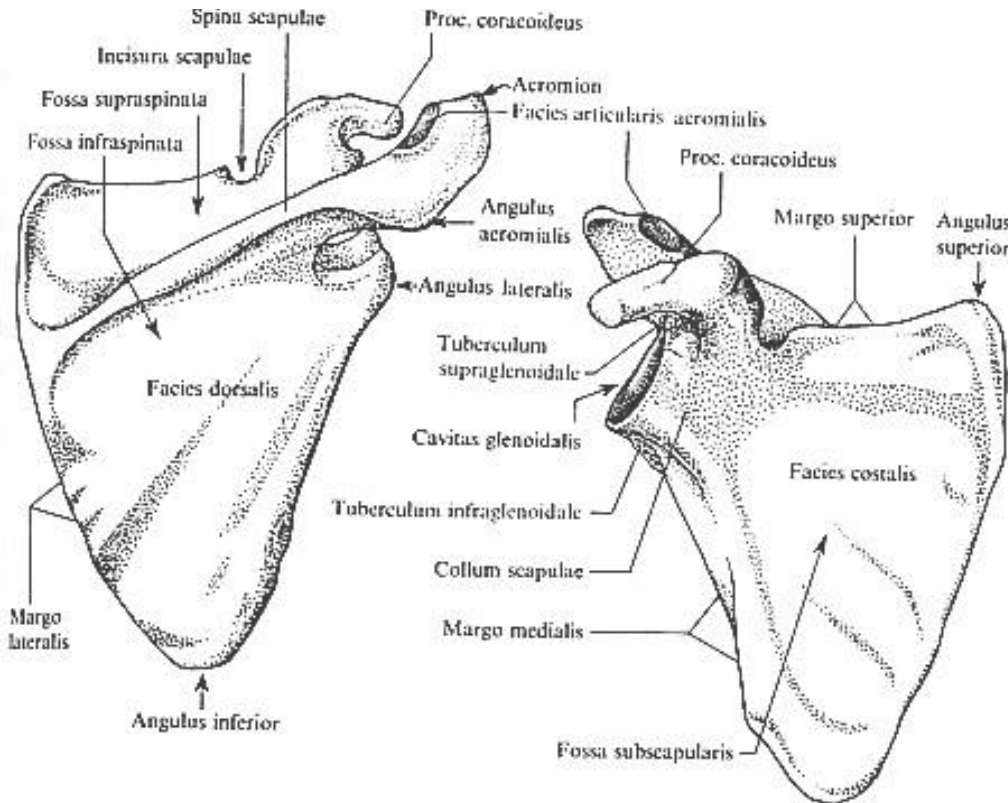
Kostra horní končetiny - pletenec

Pravá klůena kosf zhora

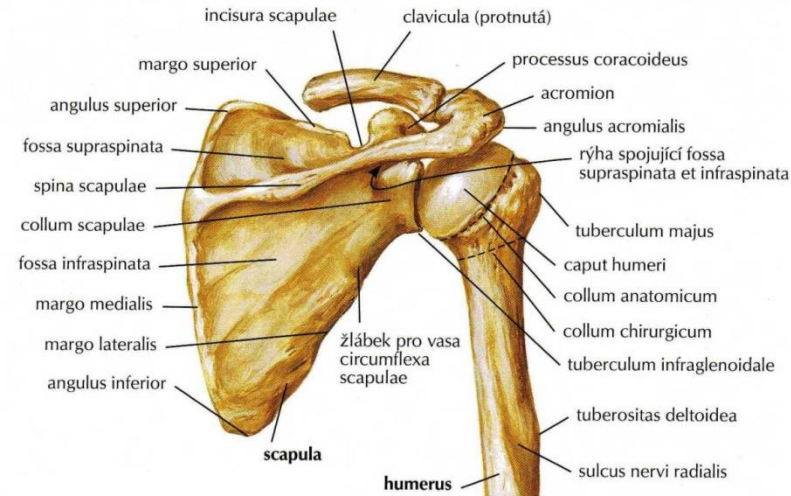

Pravá klůena kosf zdola

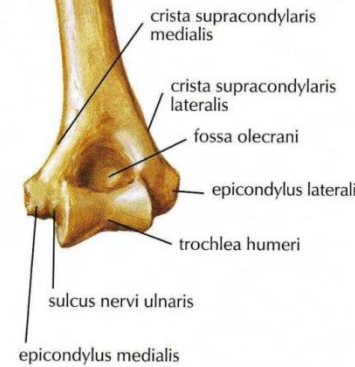
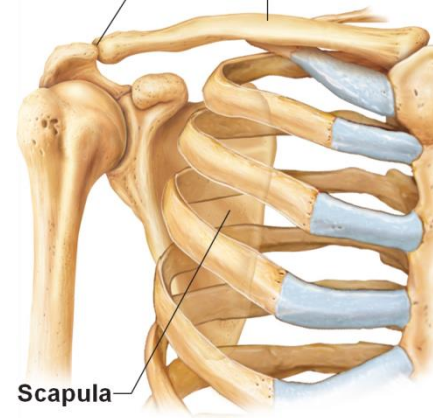

Pravá lopatka zozadu

Pravá lopatka spredu

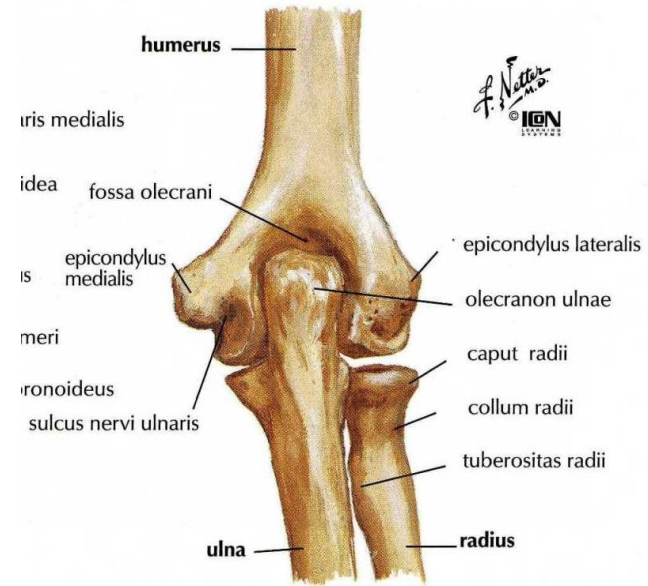
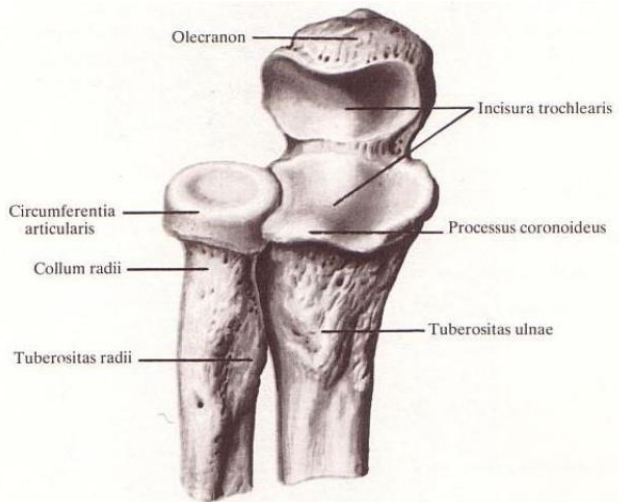
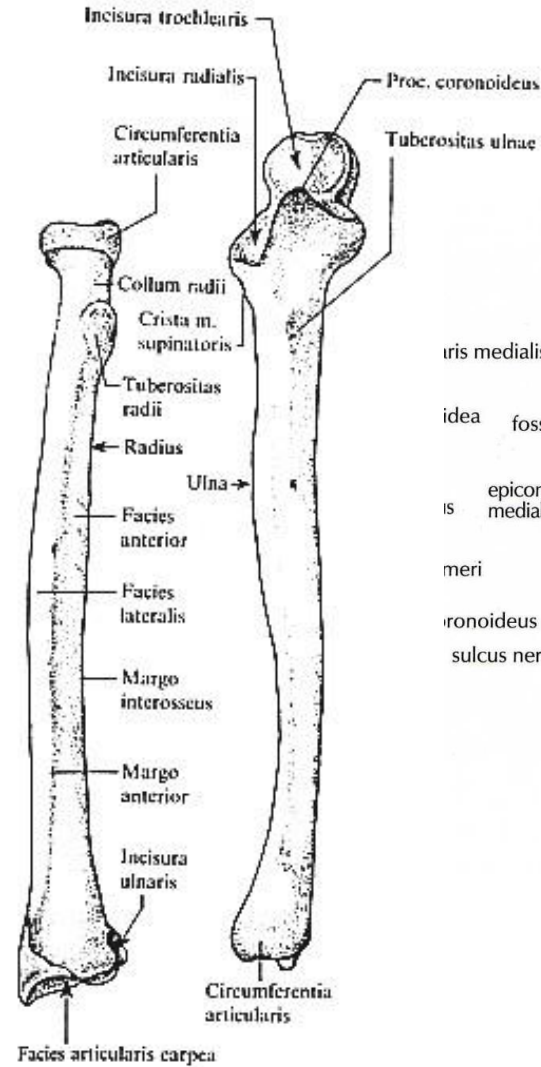
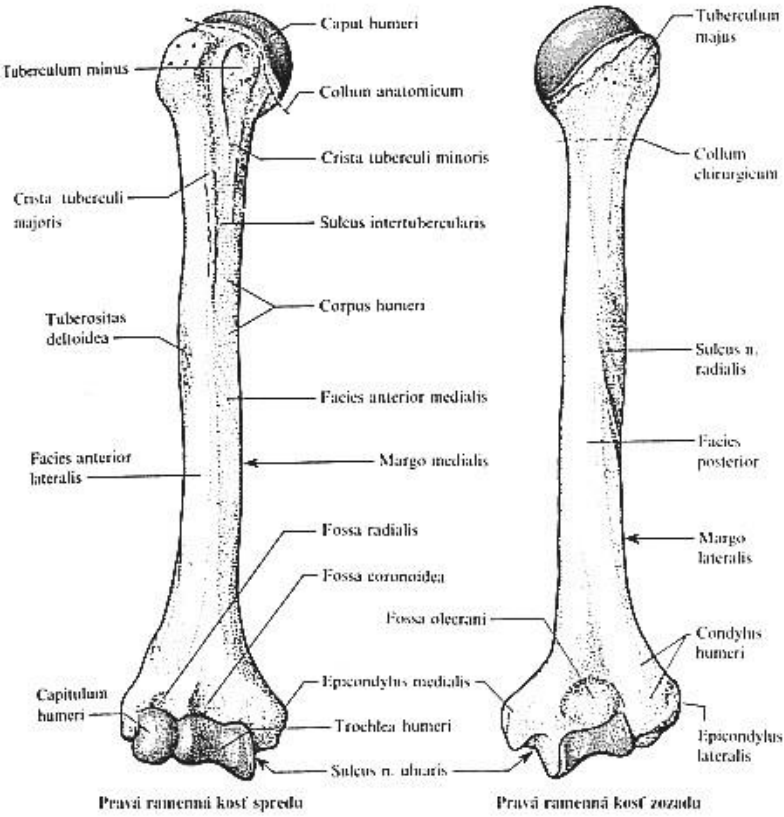

Acromio-clavicular joint
Clavicle

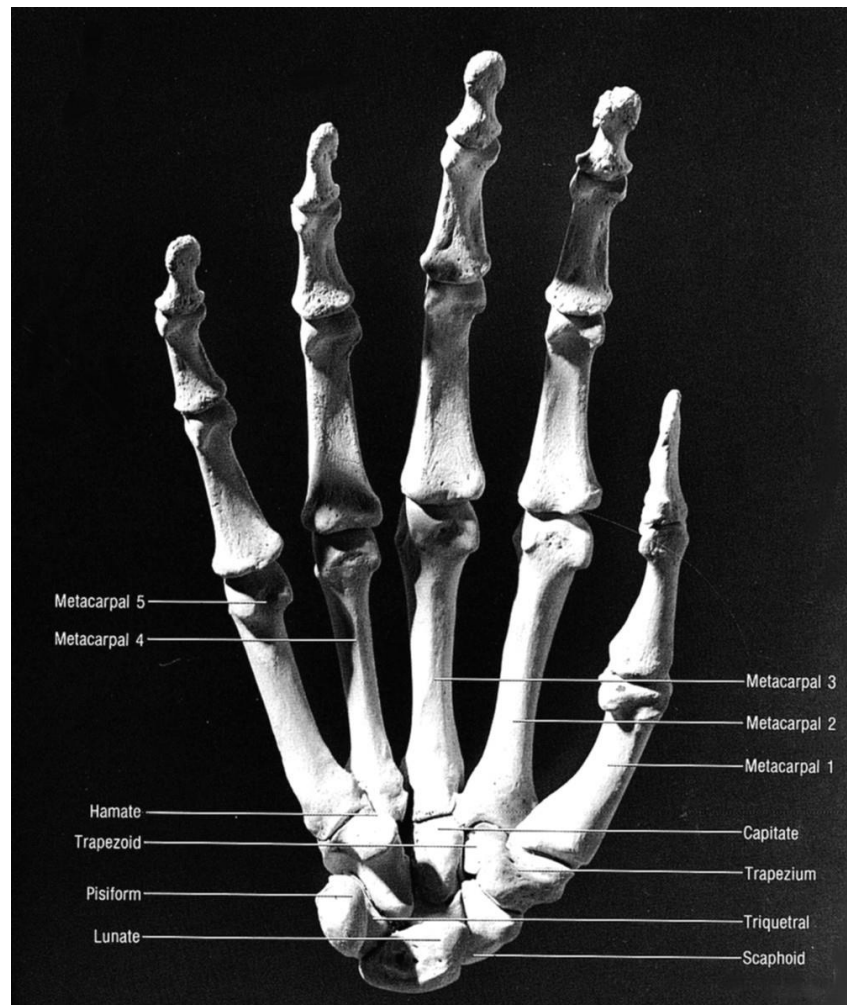

Kosti volné končetiny

poloha při extenzi: pohled zezadu

Kosti ruky

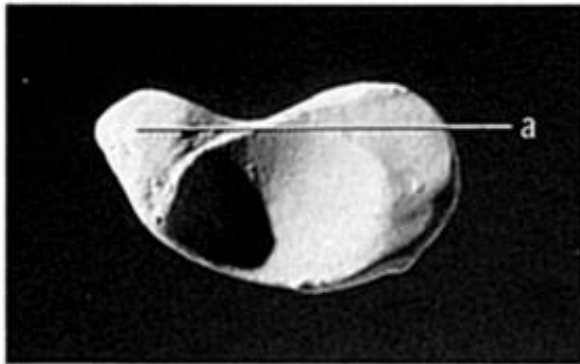

Kosti ruky

- **Karpální kůstky (zápěstní)**
- Proximální řada: kost loďkovitá, kost poloměsíčitá, kost trojhranná, kost hráškovitá
- Distální řada: kost mnohohranná větší, kost mnohohranná menší, kost hlavatá, kost hákovitá

Kost lod'kovitá (os scaphoideum)

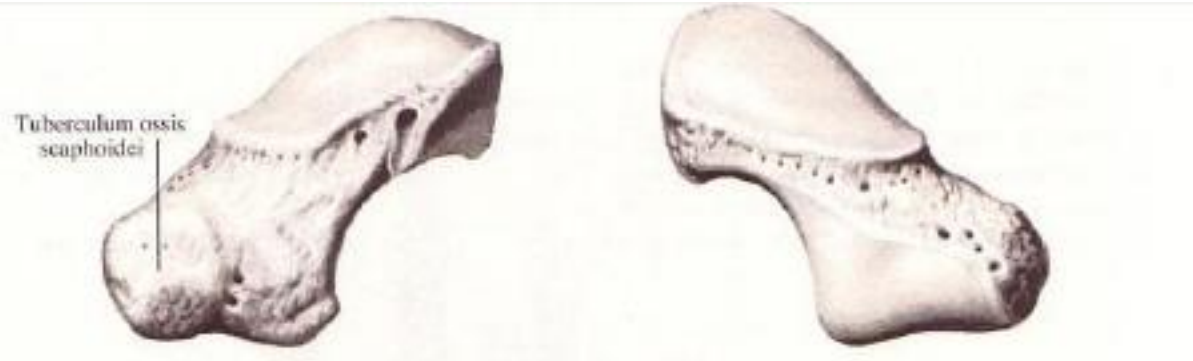

View from the capitate

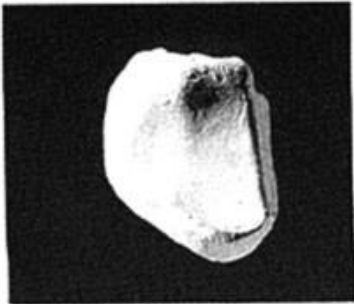

View from the radius

Figure 10.4 Right scaphoid. Palmar is up. Natural size.

Kost poloměsíčitá (os lunatum)

View from the capitate

Figure 10.5 Right lunate. Dorsal is up. Natural size.

View from the scaphoid

View from the triquetrum

Figure 10.6 Right lunate. Palmar is up. Natural size.

Facies articularis
with os capitatum

Kost trojhranná (os triquetrum)

Palmar view

Figure 10.7 Right triquetrum.
Lateral is up. Natural size.

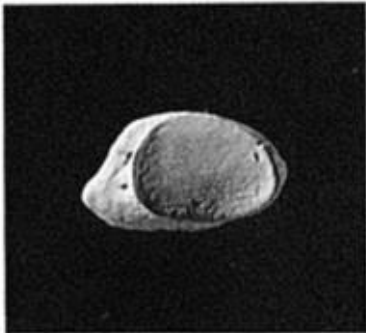

View from the hamate

Figure 10.8 Right triquetrum.
Palmar is up. Natural size.

Kost hráškovitá (os pisiforme)

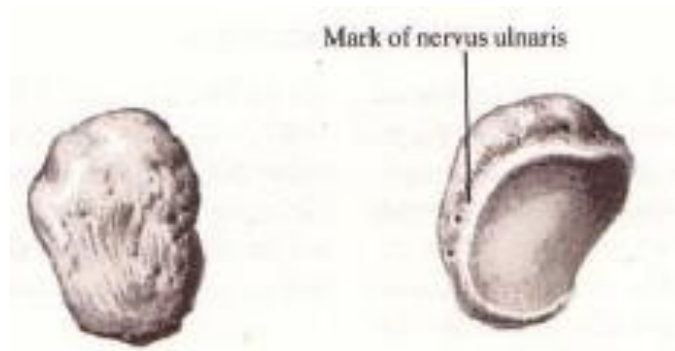
View from the triquetral

Figure 10.9 **Right pisiform.**
Distal is toward the left.
Natural size.

View from the proximal,
palmar hamate end (lateral)

Figure 10.10 **Right pisiform.** The
triquetral facet is up and faces the
left (dorsal). Natural size.

Kost mnohohranná větší (os trapezium)

View from the MC-2
base

View from the lateral
scaphoid end

View from the
scaphoid–trapezoid
boundary (from medial)

Figure 10.11 **Right trapezium.** Palmar is up. Natural size.

Kost mnohohranná menší (os trapezoideum)

View from the
distalmost trapezium

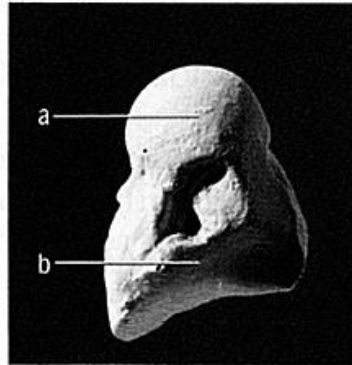
View from the capitate-
scaphoid boundary
(from proximal)

Figure 10.12 Right trapezoid. Palmar is up. Natural size.

Kost hlavatá (os capitatum)

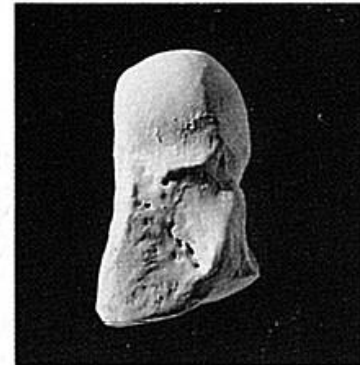
View from the hamate

View from the scaphoid and trapezoid (from lateral)

Palmar view

Dorsal view

Figure 10.13 Right capitate. Proximal is up. Natural size.

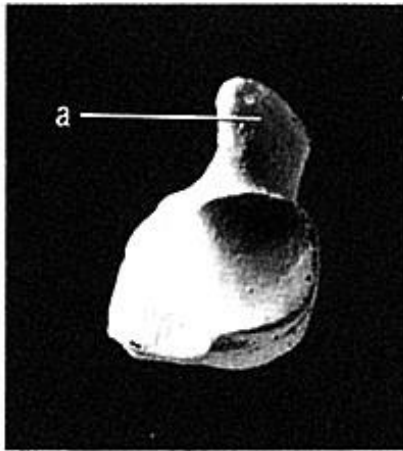

View from the MC-3 base

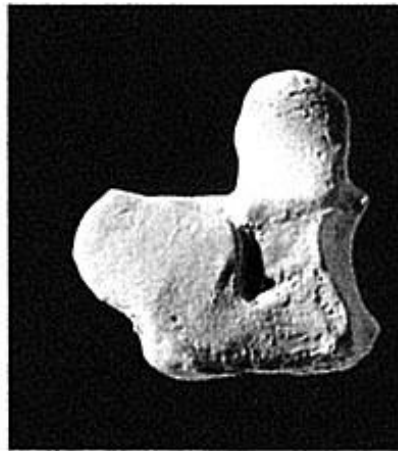
Figure 10.14 Right capitate. Palmar is up. Natural size.

Kost hákovitá (os hamatum)

View from the MC-4 and
MC-5 bases

View from the capitate

View from the triquetral

View from the lunate

Figure 10.15 Right hamate. Palmar is up. Natural size.

Záprstní kosti (ossa metacarpi) a kosti prstů ruky (phalanges)

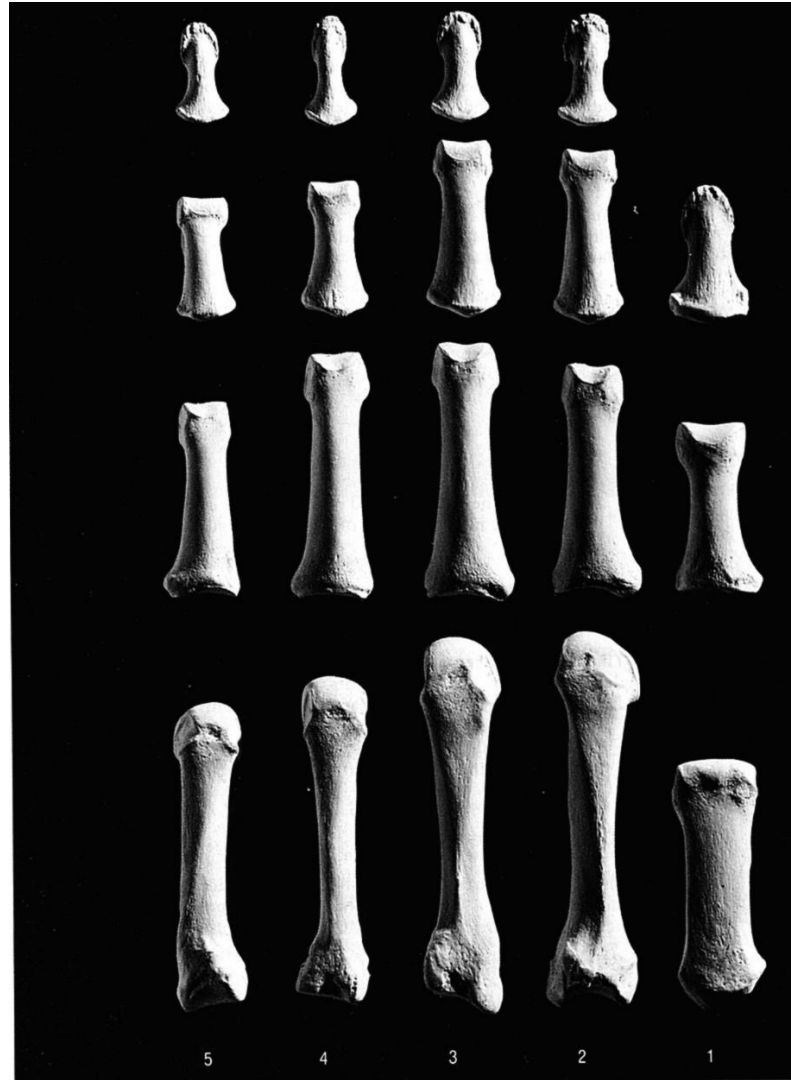

Figure 10.16 Right hand, palmar (anterior), rays 1–5, showing the metacarpals and the proximal, intermediate, and distal hand phalanges. Distal is up, lateral is toward the right. Natural size.

Záprstní kosti a kosti prstů ruky

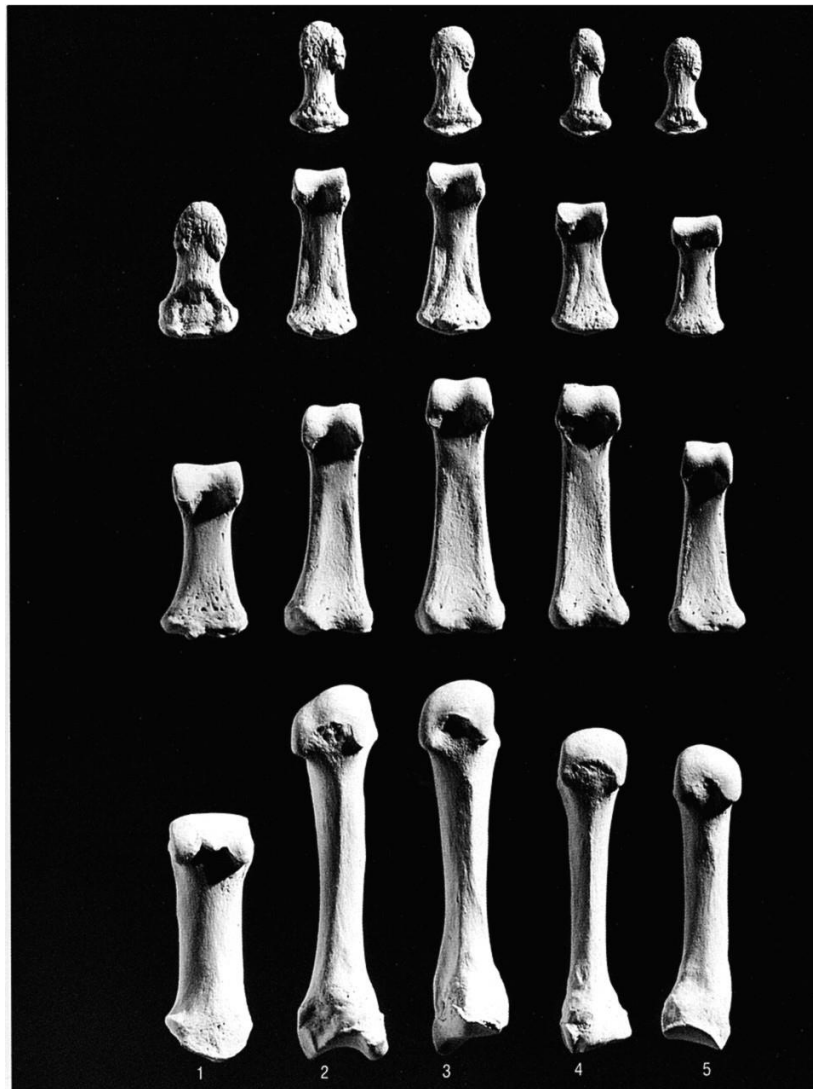
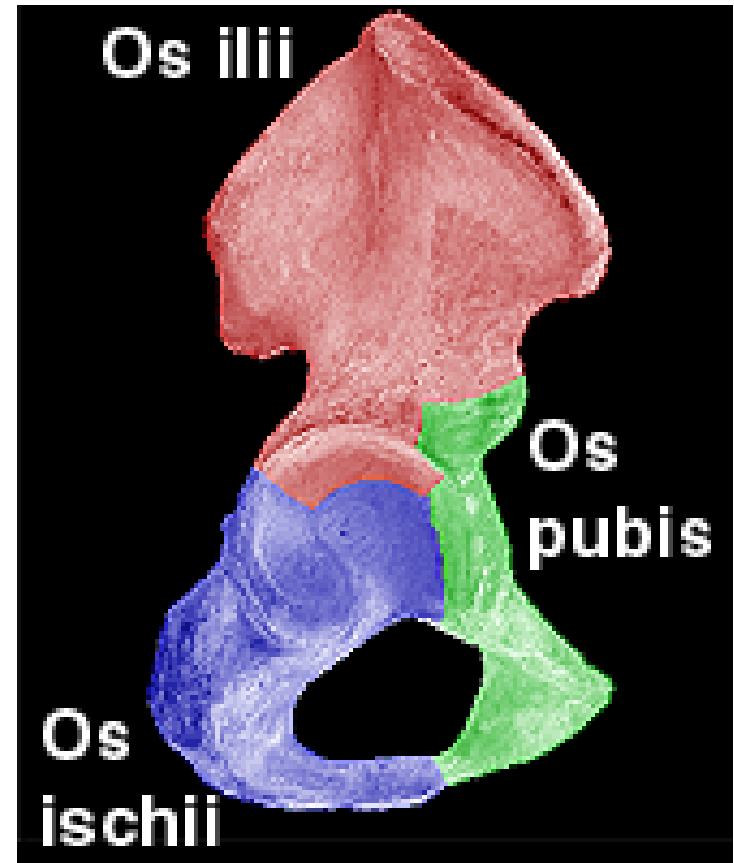
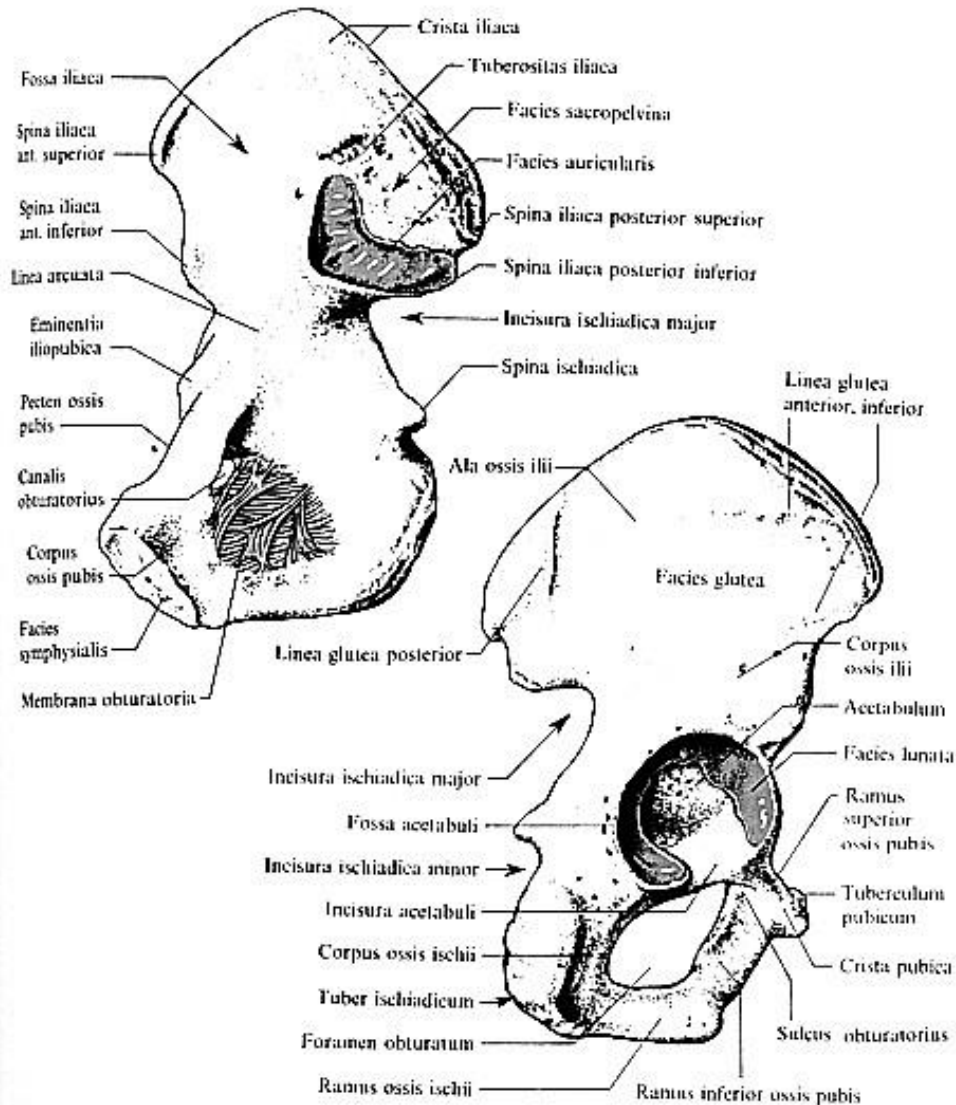

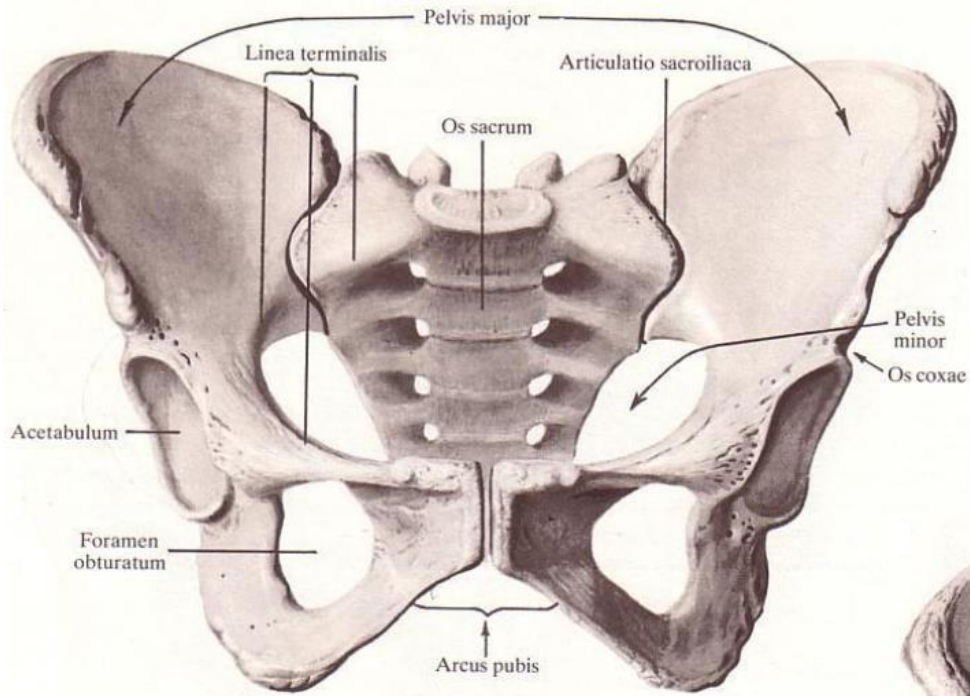
Figure 10.17 Right hand, dorsal (posterior), rays 1-5, showing the metacarpals and the proximal, intermediate, and distal hand phalanges. Distal is up, lateral is toward the left. Natural size.

Kosti dolní končetiny - pletenec

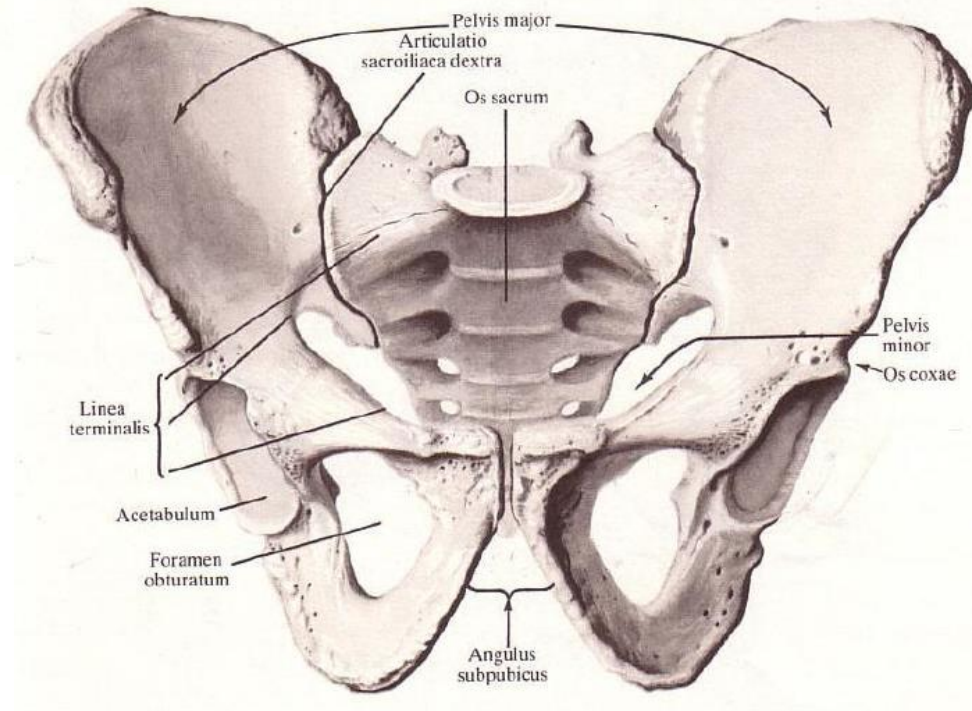

Kosti pánve

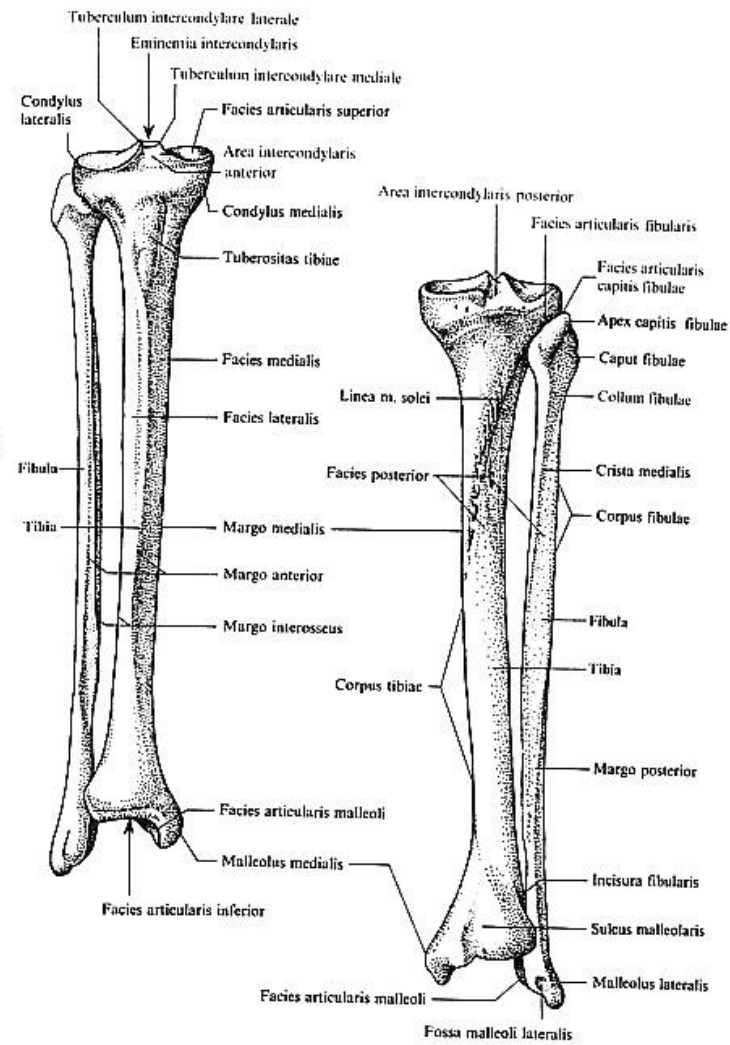
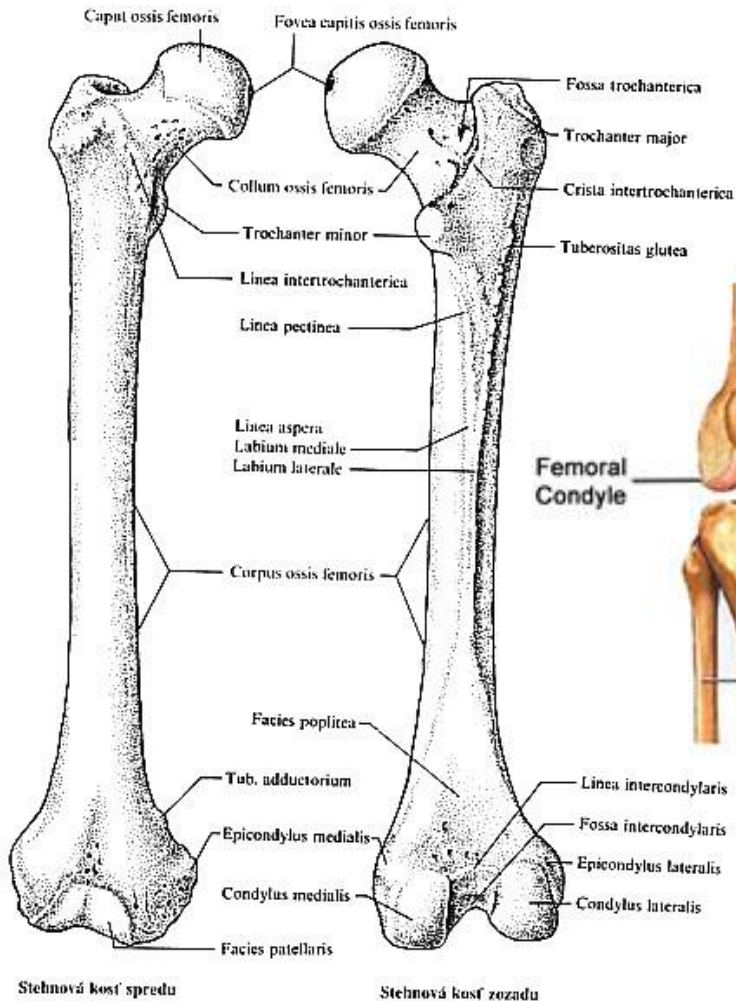

ženská

mužská

Kosti volné končety

Kosti nohy

- Tarsální kosti (zánártní)
- Kost hlezení, kost patní, kost loďkovitá, kost krychlová, 3 kosti klínové

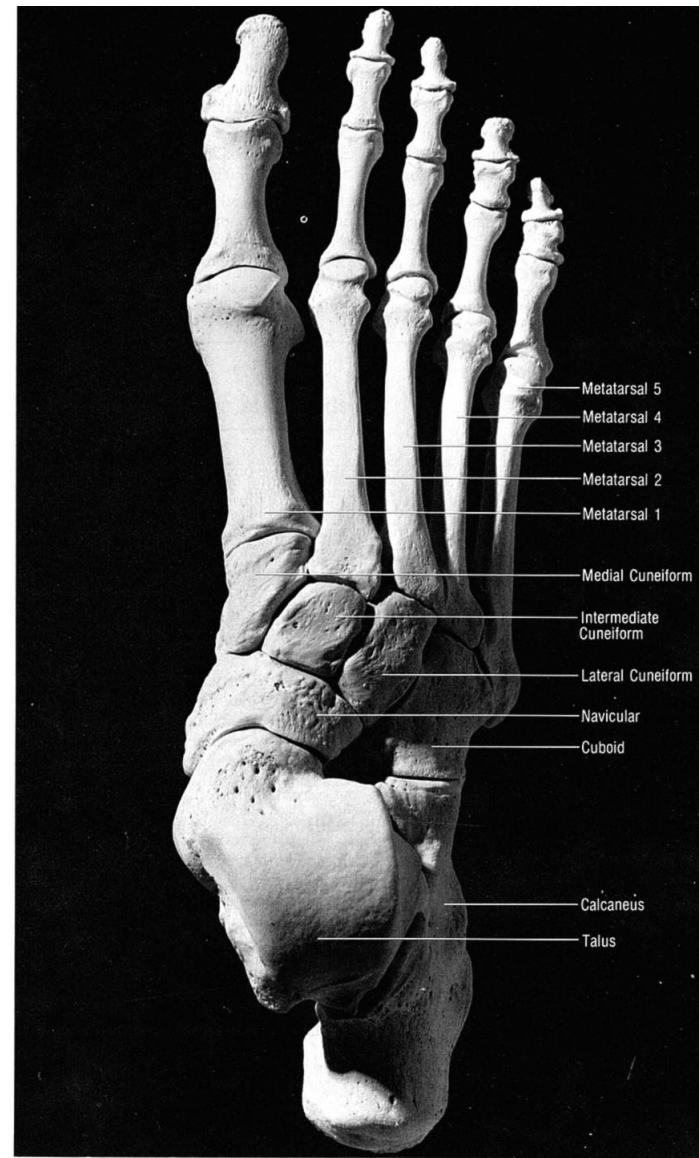
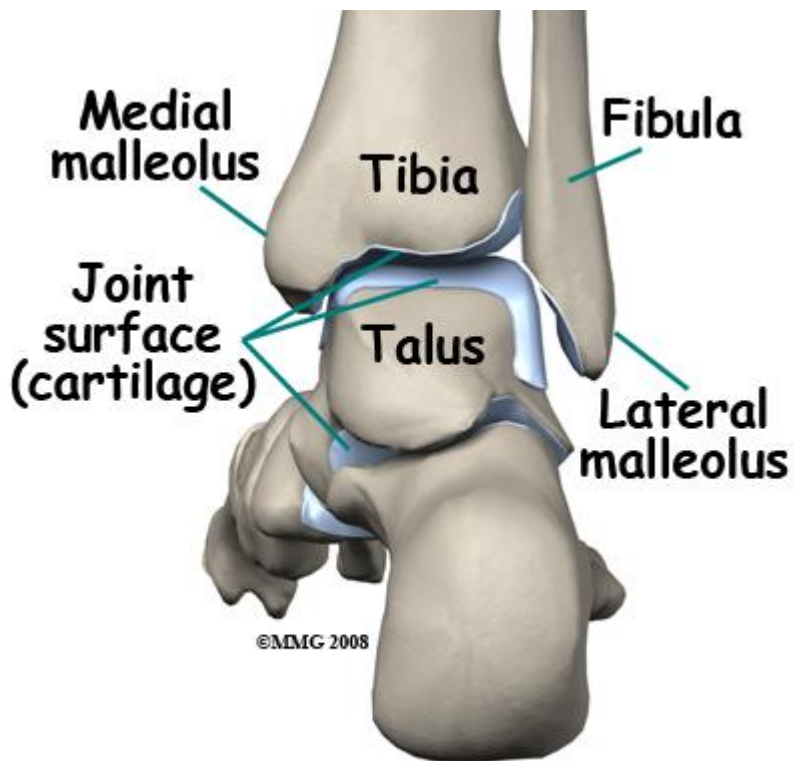

Figure 13.2 Right foot, dorsal [superior]. Sesamoid bones not included. Natural size.

Kosti nohy

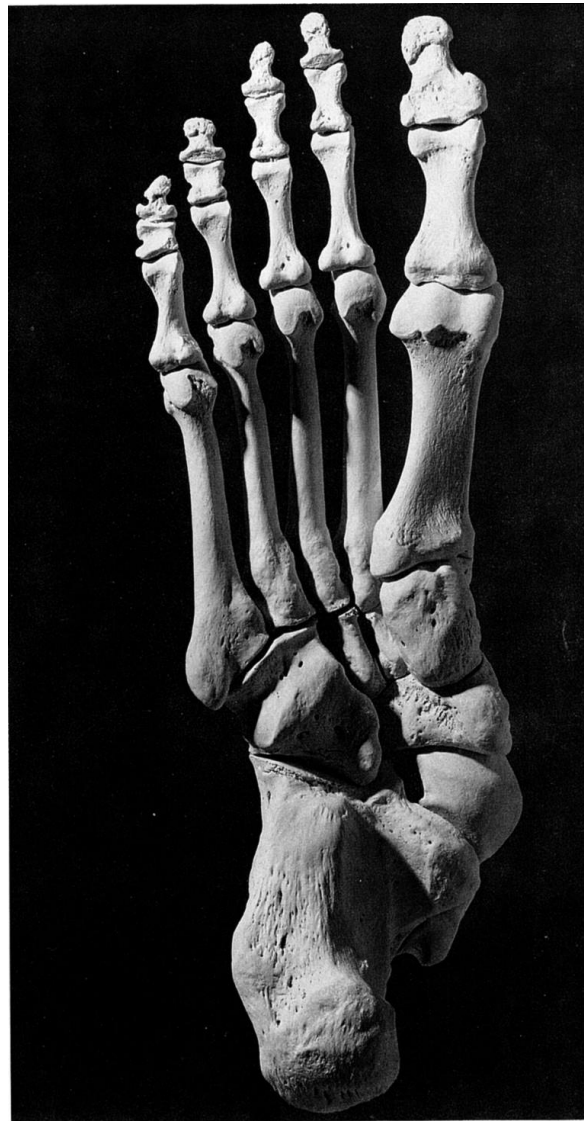

Figure 13.3 Right foot, plantar (inferior). Sesamoid bones not included. Natural size.

Kosti nohy

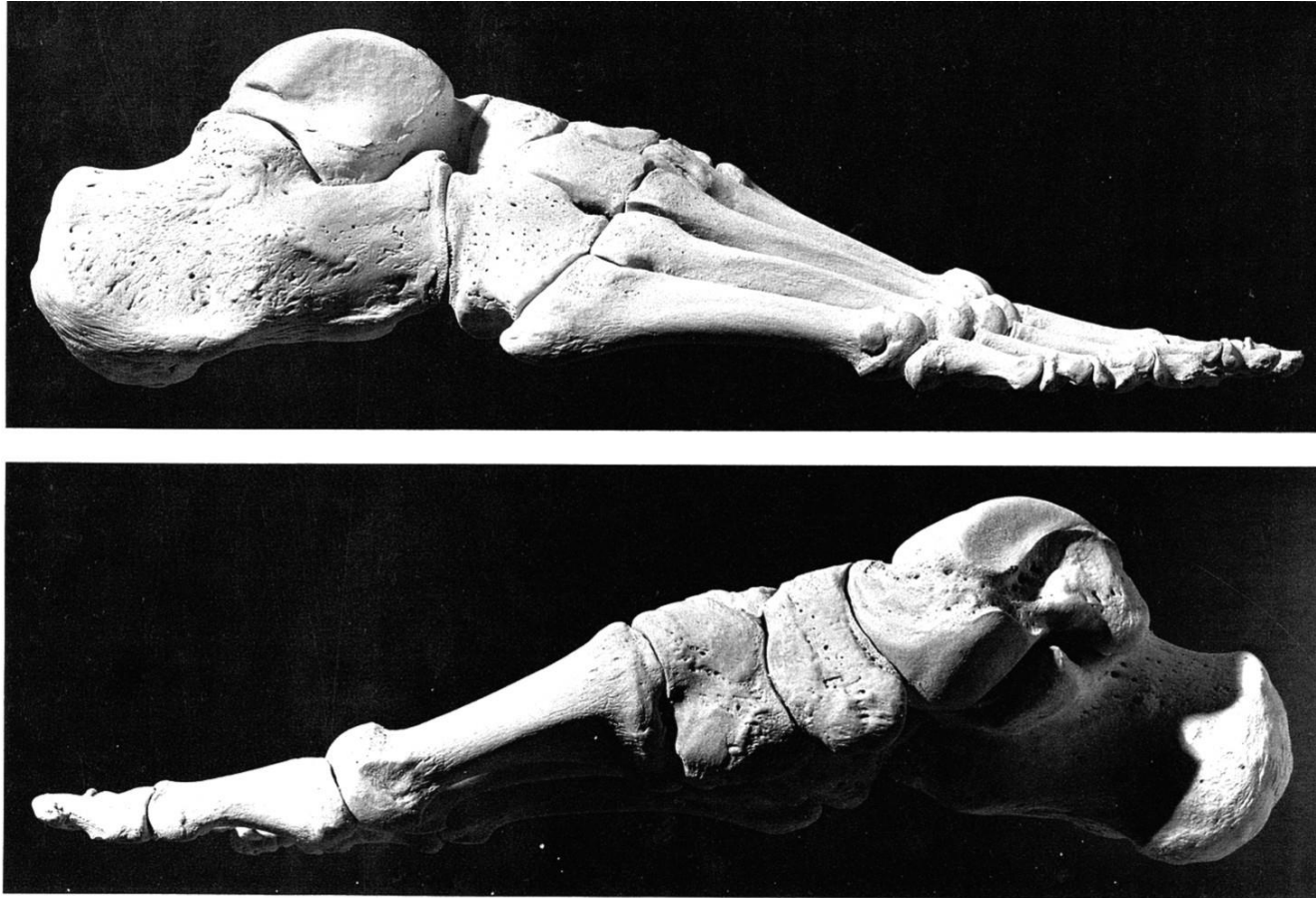
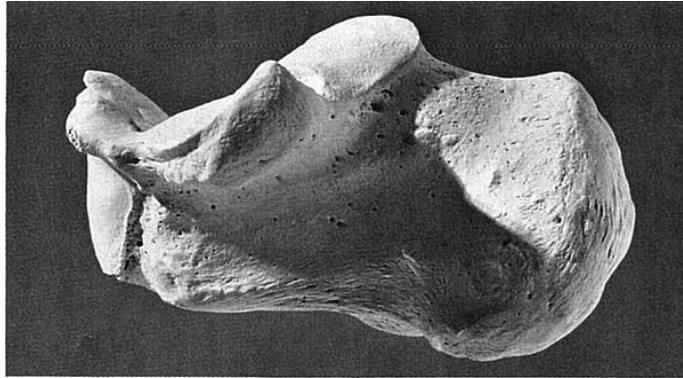
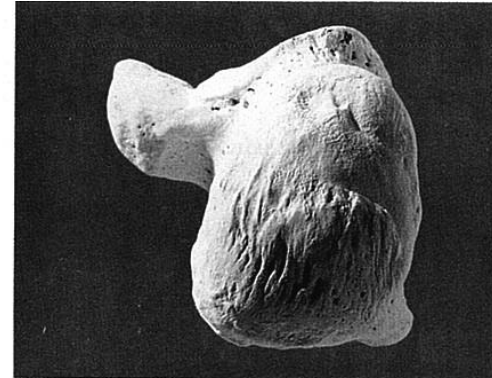

Figure 13.4 Right foot: *top, lateral; bottom, medial*. Sesamoid bones not included. Natural size.

Kost patní (calcaneus)

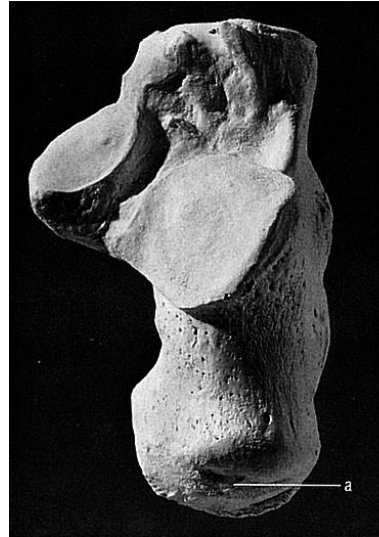

Medial view

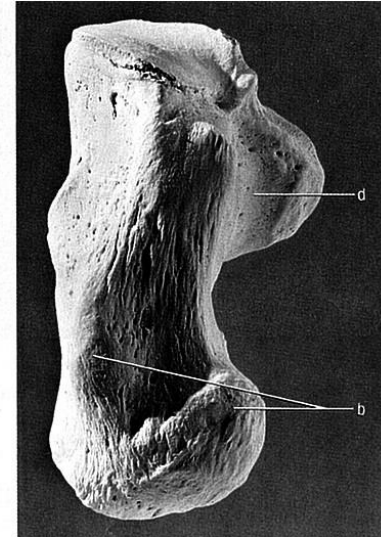

Posterior view

Figure 13.8 Right calcaneus. Dorsal is up. Natural size.

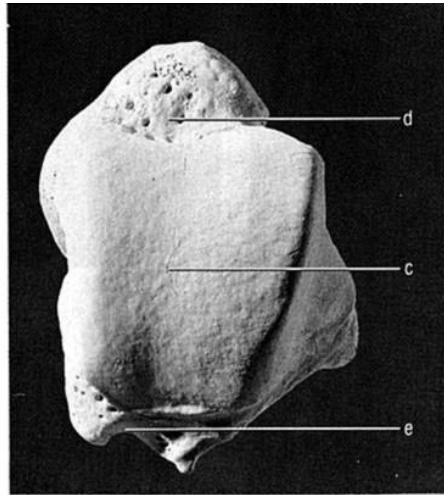

Dorsal (superior) view

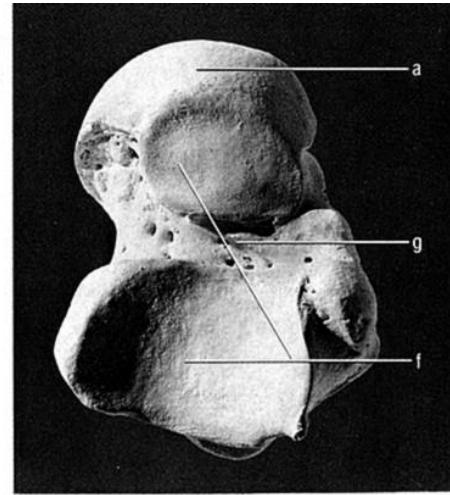

Plantar (inferior) view

Kost hlezenní (talus)

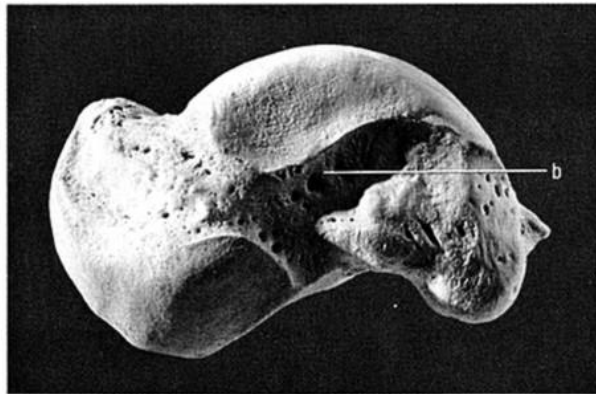

Dorsal (superior) view

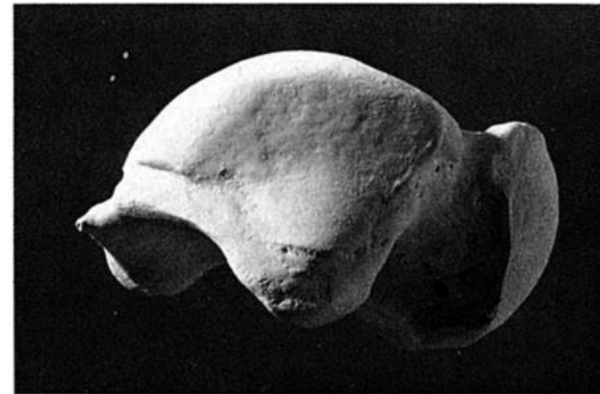

Plantar (inferior) view

Figure 13.5 Right talus. Distal is up. Natural size.

Medial view

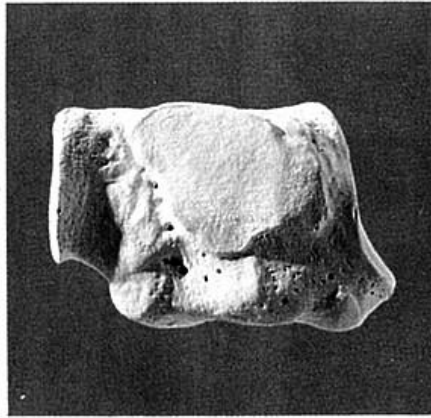

Lateral view

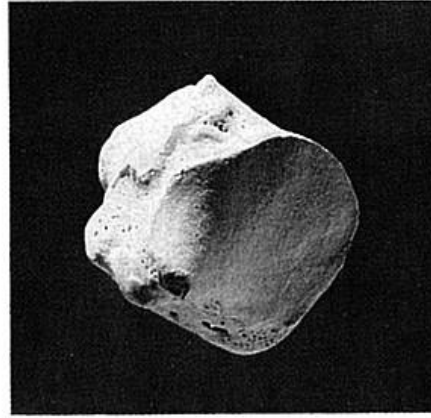
Figure 13.6 Right talus. Dorsal is up. Natural size.

Kost krychlová (os cuboideum)

View from the lateral cuneiform

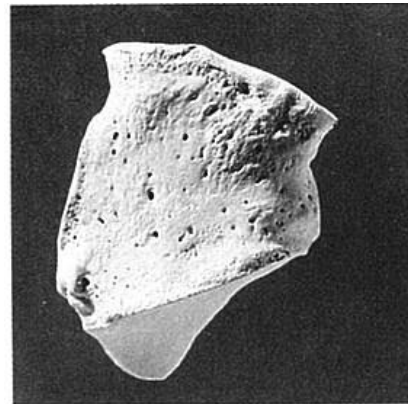

View from the calcaneus

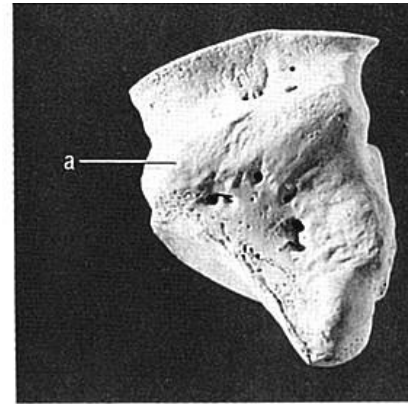

View from the MT-4 and MT-5 bases

Figure 13.11 **Right cuboid.** Dorsal is up. Natural size.

Supero(dorso)lateral view

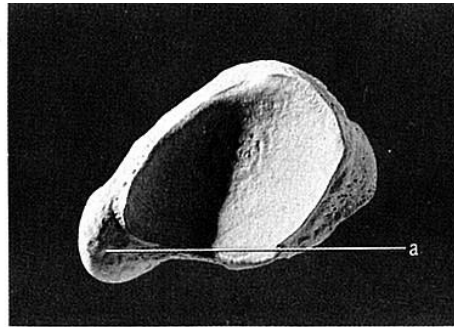

Infero(plantar)medial view

Figure 13.10 **Right cuboid.** Distal is up. Natural size.

Kost lod'kovitá (os naviculare)

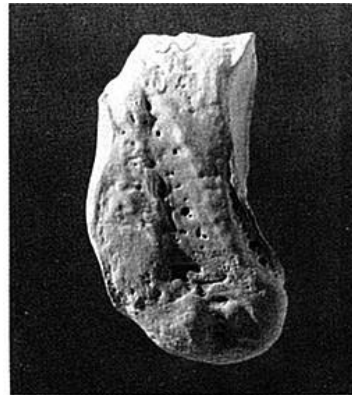

View from the talus (proximal view)

View from the cuneiforms (distal view)

Figure 13.12 Right foot navicular. Dorsal is up. Natural size.

Superomedial view

Figure 13.13 Right foot navicular. Distal is toward the left. Natural size.

Kosti klínové (ossa cuneiformia)

Medial view

View from the intermediate cuneiform

View from the foot navicular

Figure 13.14 Right medial (first) cuneiform. Dorsal is up. Natural size.

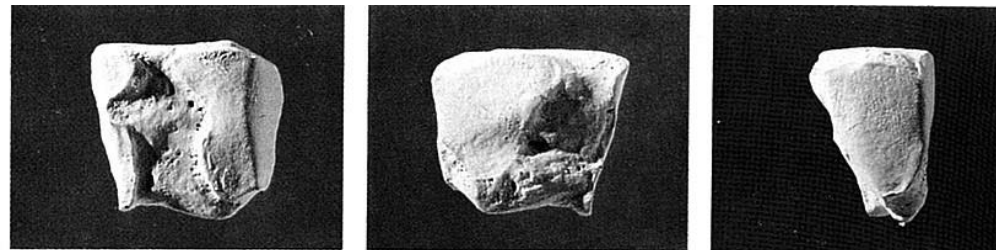

View from the medial cuneiform

View from the lateral cuneiform

View from the foot navicular

Figure 13.15 Right intermediate (second) cuneiform. Dorsal is up. Natural size.

View from the intermediate cuneiform

View from the cuboid

View from the foot navicular

Figure 13.16 Right lateral (third) cuneiform. Dorsal is up. Natural size.

Kosti nártní (ossa metatarsi) a kosti prstů nohy (phalanges)

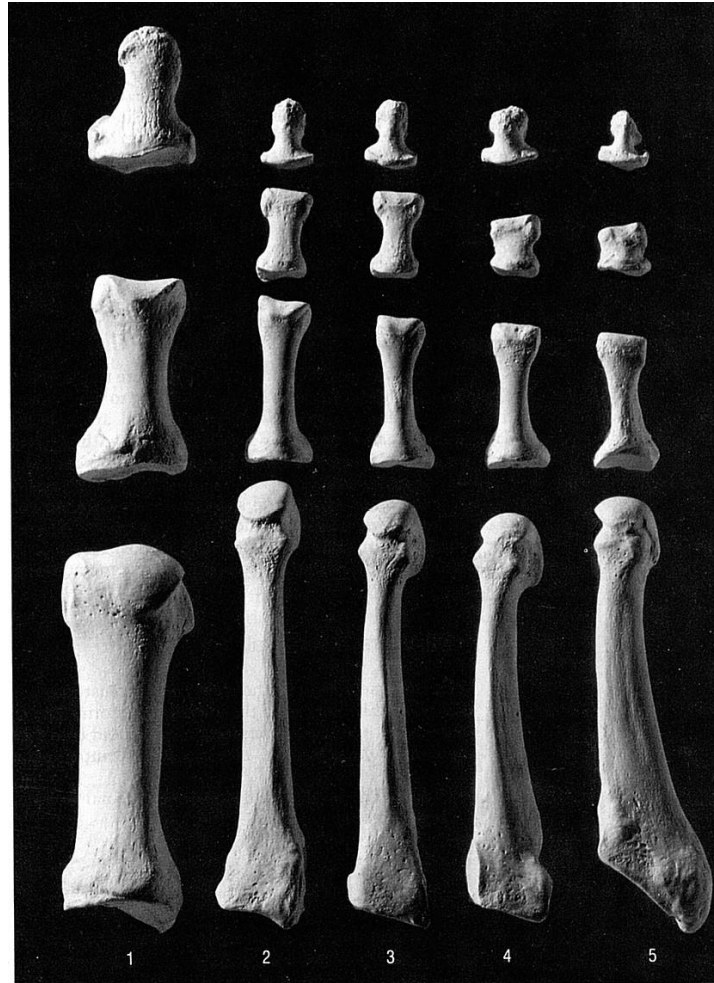

Figure 13.17 Right foot, dorsal (superior), rays 1–5, showing the metatarsals and the proximal, intermediate, and distal foot phalanges. Distal is up, lateral is toward the right. Natural size.

Kosti nártní a kosti prstů nohy

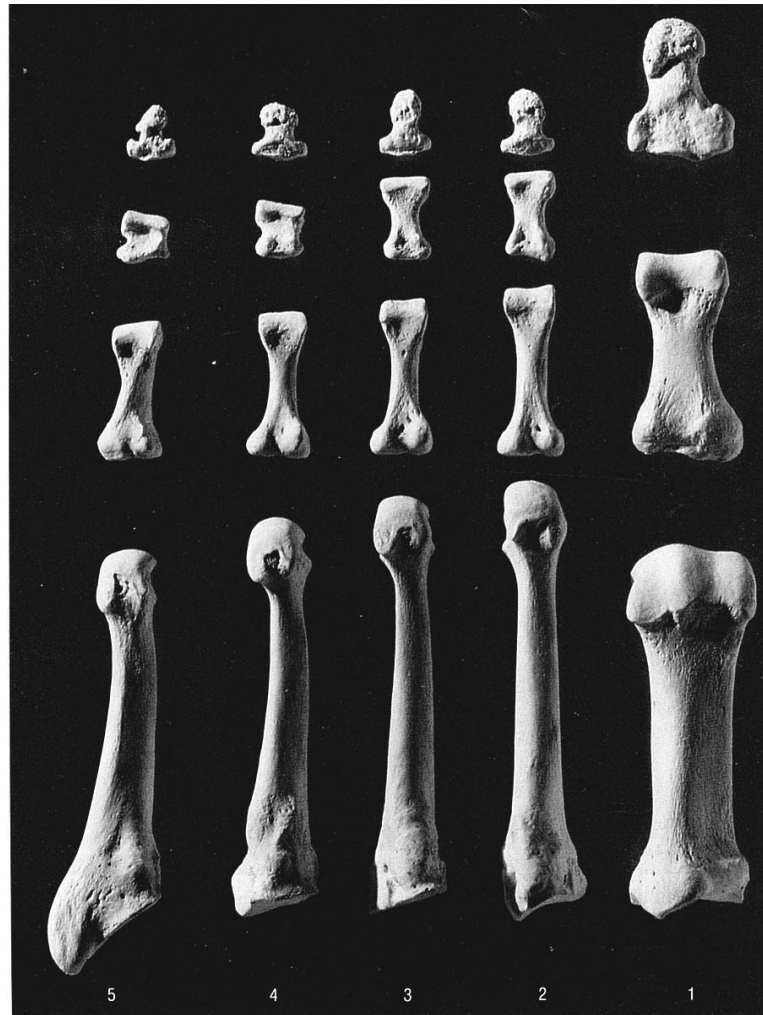

Figure 13.18 Right foot, plantar (inferior), rays 1-5, showing the metatarsals and the proximal, intermediate, and distal foot phalanges. Distal is up, lateral is toward the left. Natural size.